

ვუძღვნე ჩემს სტუდენტებს – კესოს, ნინაკოს, ლუკას და ნიას

დემოსთენეს სასამართლო ორატორია და მისი სიტყვა "ევპულიდესის წინააღმდეგ"

დემოსთენე ბერძნული ორატორული სკოლის ერთ-ერთი უდიდესი წარმომადგენელია. ციცერონი მას ყველა ბერძენ ორატორზე მაღლა აყენებდა და „სრულყოფილ ორატორს“ უწოდებდა. უკვე ანტიკურობაში დაწვრილებით შეისწავლიდნენ მის ნაწერებს და დეტალურ კომენტარებს ურთავდნენ. ამ მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებოა ახ.წ. IV ს-ის ორატორ ლიბანიოსის ე.წ. „ჰიპოთესისები“, რომელშიც დემოსთენეს ბიოგრაფია და მისი სიტყვების ერთგვარი შესავლება წარმოდგენილი.

დემოსთენეს სახელით 63 ნაწარმოებია მოღწეული, თუმცა მათგან ყველა მის კალამს არ ეკუთვნის. ორატორის სიტყვებს სათათბირო ანუ პოლიტიკურ და სასამართლო სიტყვებად ყოფენ¹. მართალია, დემოსთენეს დიდება უმთავრესად მისმა პოლიტიკურმა სიტყვებმა მოუტანა და თავისი ეპოქის ღირსშესანიშნავ ფიგურად ამ სიტყვებმა აქცია, არანაკლებ მნიშვნელოვანია მისი სასამართლო სიტყვები, რომლებმაც დიდი როლი

¹ დღესდღეობით დემოსთენეს კორპუსში შეტანილია ეპიდექტური სიტყვებიც - „სამგლოვიარო სიტყვა“ (LX) და „ეროტიკოსი“ (LXI), მიუხედავად იმისა, რომ ანტიკურობიდან მოყოლებული ისინი დემოსთენეს ორიგინალურ ნაწერებად არ მიიჩნევა.

ითამაშა ორატორიის ამ დარგის განვითარებაში. დემოსთენემ თავისი მოღვაწეობა, როგორც ორატორმა, სწორედ სასამართლო სიტყვებით დაიწყო. მის პირველივე სიტყვებში იკვეთება არგუმენტაციის კონკრეტულობა და სიზუსტე, ე.წ. ბუნებრივი მტკიცებულებების – ფაქტების, ციფრების, ჩვენებების საფუძვლიანი წინასწარი შესწავლა, ყოფითი დეტალების ფართოდ წარმოდგენა.

დემოსთენეს სასამართლო სიტყვები შედგება შესავლის, მთავარი ნაწილისა და დასკვნისგან. მთავარი ნაწილი, თავის მხრივ, თხრობად, მტკიცებით ნაწილად და უარყოფად იყოფა. დემოსთენეს ძლიერი მხარე ყველაზე მეტად მტკიცებითი ნაწილია. მისი მტკიცებები აგებულია სამხილებზე, ვარაუდებსა და განზრახვებზე, რომელთათვისაც მკაცრი ლოგიკური თანმიმდევრულობაა დამახასიათებელი. ორატორთან ხშირადაა წარმოდგენილი მოწინააღმდეგის არგუმენტთა უარყოფა – მაშინაც, როცა გამომსვლელს უკვე მოსმენილი აქვს ამ უკანასკნელის მტკიცებულებანი და მაშინაც, როცა ის ბრალმდებლად გვევლინება და, შესაბამისად, წინასწარ უნდა ჰქონდეს განსაზღვრული მოწინააღმდეგის სავარაუდო არგუმენტები. სიტყვის შესავალში დემოსთენე, როგორც წესი, ამზადებს მსმენელს – წარმოუდგენს განსახილველი საკითხების წინასწარ მონახაზს, დასკვნაში კი აჯამებს მონათხრობს, მოყვანილ მტკიცებებს და მიმართავს მოსამართლეებს².

წინამდებარე სიტყვა „ევბულიდესის წინააღმდეგ“ (LVII) დემოსთენეს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სასამართლო სიტყვად არის მიჩნეული. საყურადღებოა ის, ერთი მხრივ,

² Радциг С. И., „Демосфен – Оратор и Политический деятель“ в кн.: *Демосфен, Речи*, т. III, Москва, 1996, 405-467.

როგორც თავისი დროის სოციალურ-პოლიტიკური ინსტიტუციების ფუნქციონირების კულტურული დოკუმენტი და, მეორე მხრივ, როგორც ორატორული ხელოვნების ერთობ საყურადღებო ნიმუში. ასე მაგალითად, სასამართლო სიტყვის მთავარი ნაწილი – თხრობა აქ უმაღლესი მხატვრული ოსტატობითაა წარმოდგენილი და ერთი ამოსუნთქვით იკითხება. ჩვენ თვალწინ ცოცხლდება ძვ.წ. IV ს-ის ატიკურ დემოსში მიმდინარე უაღრესად მნიშვნელოვანი პროცესი – პიროვნების მოქალაქეობის უფლებამოსილების დასადგენად წარმართული კენჭისყრა, მასთან დაკავშირებული კორუფციული გარეგებები და პირადი მტრობით მოტივირებული ქმედებები, ხმებით სავარაუდო მანიპულაცია, ყველაფერი ის, რაც ამდენი საუკუნის შემდეგ კვლავაც ესოდენ აქტუალურია.

სიტყვას წარმოთქვამს ვინმე ევქსითეოსი (მის სახელს ლიბანიოსი გვამცნობს), რომლისთვისაც დემოსში მოქალაქეთა სიების გადამოწმებისას მოქალაქეობა ჩამოურთმევიათ. ევქსითეოსი მიიჩნევს, რომ მას უკანონოდ ჩამოართვეს მოქალაქეობა, ამიტომ სააპელაციო სასამართლოს მიმართავს. აპელაციის განხილვისას პროცესზე ბრალმდებლად გამოდის ევბულიდესი – სწორედ მის წინააღმდეგ შეიტანა ევქსითეოსმა სარჩელი კენჭისყრის გაყალბების ბრალდებით. პროცედურის მიხედვით, ევბულიდესს პირველს წარმოუთქვამს სიტყვა. მის შემდეგ კი დაცვითი სიტყვით ჩვენი ორატორი გამოდის. ევქსითეოსისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია პროცესის მოგება, რადგან დამარცხების შემთხვევაში მას, როგორც აპელაციის შემტანს, მძიმე სასჯელი ელის.

რატომ ჩაატარეს ევქსითეოსის დემოსში კენჭისყრა მოქალაქეობის უფლების შესამოწმებლად? ვინ არ შეიძლება ყოფი-

ლიყო ათენის მოქალაქე? ძვ.წ. 451 წ-ის შემდეგ, როცა ათენის სახალხო კრებამ პერიკლეს მოქალაქეობის კანონი მიიღო, ათენის მოქალაქე მხოლოდ ის პიროვნება შეიძლება ყოფილიყო, რომლის ორივე მშობელი მოქალაქე იყო. პელოპონესის ომის დროს ეს კანონი სრულყოფილად ვერ ფუნქციონირებდა, ამიტომ ძვ.წ. 403 წ-ის ის აღადგინეს. ძვ.წ. IV ს-ში ათენის მოქალაქეთა რიცხვი იზრდება, ამის ერთ-ერთ მიზეზად კი უცხოელების მიერ დემოსის რიგებში უკანონოდ შეღწევა სახელდება. იმის გასარკვევად, თუ რამდენად კანონიერად ჰქონდა ამა თუ იმ პირს მიღებული მოქალაქეობა, პერიოდულად ცალკეულ დემოსებში დაიწყეს მოქალაქეთა სიების კენჭისყრით გადამოწმება. ამ პროცედურის დროს, რომელსაც დემარქოსი მეთაურობდა, დემოსის წევრები ერთმანეთის მოქალაქეობას უყრიდნენ კენჭს. წინამდებარე სიტყვაში საქმე გვაქვს არა რიგით, არამედ ექსტრაორდინარულ შემოწმებასთან, რომელიც, ძვ.წ. 346/45 წ-ს დემოფილოსის დეკრეტის თანახმად, ატიკის ყველა დემოსში ჩატარდა.

სიტყვაში ევქსითეოსი ბრალს სდებს ევბულიდესს, რომელმაც პირადი მოტივებით იმოქმედა და მისი მოქალაქეობის საკითხზე კენჭისყრა გააყალბა. შესაბამისად, ევქსითეოსმა უნდა დაამტკიცოს, რომ აქვს მოქალაქეობის უფლება. ამისთვის, უპირველეს ყოვლისა, მსაჯულებს უნდა უჩვენოს, რომ მისი ორივე მშობელი მოქალაქეა. ევქსითეოსი წარმატებით პასუხობს ევბულიდესის ბრალდებას, თითქოს მისი მამა უცხოელი იყო იმიტომ, რომ უცხოური აქცენტით ლაპარაკობდა. ასევე უკუაგდება ამ უკანასკნელის ბრალდებას დედამისის უცხოელობის თაობაზეც – მოწინააღმდეგე აცხადებს, რომ ევქსითეოსის დედა ძიძად მსახურობდა და ამასთან აგორაზე ვაჭრობდა, შე-

საბამისად, ათენის მოქალაქე არ იყო. ამ ბრალდებათა გასაბათილებლად მას მოწმედ მოჰყავს დედისა და მამის არაერთი ნათესავი, ფრატრიისა და გენოსის წევრები, რომლებიც არიან რა მოქალაქენი, ფიცით ადასტურებენ ევესტიეოსის მშობლებთან თავიანთ ნათესაობას. ორატორს მოჰყავს მოწმეები, რომ მამამისმა გარდაცვლილი შვილები საგვარეულო სამარხში დაკრძალა და ა.შ. მშობლების მოქალაქეობის ჩვენების შემდეგ იგი უკვე თავისი მოქალაქეობის უფლებას ასაბუთებს. ევესტიეოსი მსაჯულლებს ამცნობს ამის დამამტკიცებელ ფაქტებს, რომლებსაც მოწმეები ფიცით ადასტურებენ. კერძოდ, რომ იგი დასახელებული იყო ჰერაკლეს ქურუმის თანამდებობაზე, რომ ადასრულებდა მოქალაქისთვის სავალდებულო რელიგიურ მსახურებათ, რომ რამდენჯერმე გაიარა თანამდებობის დასაკავებლად აუცილებელი შემოწმება.

ეს სიტყვა კიდევ არაერთი სოციალური ინსტიტუციის ფუნქციონირებისა და სოციალური პრაქტიკისა თუ უბრალოდ, ათენელების ყოფითი ცხოვრების, მათი წარმოდგენების, ინტერესების, საზრუნავის, იდეალების შესახებ გვაწვდის ფასდაუდებელ ცნობებს. ვფიქრობთ, ის საინტერესო უნდა იყოს როგორც კლასიკური ფილოლოგიის სპეციალისტების, ისე მკითხველთა ფართო წრისთვის, მით უფრო, რომ დემოსთენეს სასამართლო სიტყვები ქართულ ენაზე ნათარგმნი არ ყოფილა³.

„ევბულიდესის წინააღმდეგ“ თარგმნისას გამოვიყენეთ დემოსთენეს ტექსტის შემდეგი გამოცემა: Demosthenes, *Private*

³ ქართულად დემოსთენეს სიტყვებიდან მისი „ვილიპიკებია“ თარგმნილი. დემოსთენე, *ვილიპიკები*, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და კომენტარები დაურთო გ. სარიშვილმა, თბილისი, 1984.

Orations in four volumes, vol. III, translated by Murray A. T., Harvard University Press, 1939.

ამ სიტყვის, უპირატესად როგორც კულტურული დოკუმენტის, განხილვას, არაერთ სტატიაში ვხვდებით. მას ეძღვნება სადისერტაციო ნაშრომი: Phelan Kerry Louise, *A Social and Historical Commentary on Demosthenes' Against Euboulides*, PHD thesis, National University of Ireland, Maynooth, 2016 <http://mural.maynoothuniversity.ie/10414/1/K.%20L.%20PHELAN%20C%20PHD%20THESIS%20%27A%20SOCIAL%20AND%20HISTORICAL%20COMMENTARY%20ON%20DEM.%2057%27.pdf>

Πρὸς Εὐβουλίδην
ევბულიდესის წინააღმდეგ
LVII

§1. რადგან ევბულიდესმა მრავალი ცრუ ბრალდება წამოგვიყენა და, ამასთან, ჩვენ მიმართ შეუფერებელი და დაუსაბუთებელი ცილისმწამებლური განცხადებები გააკეთა, მე, პატივცემულო მსაჯულნო⁴, შევეცდები, სამართლიანი და უტყუარი მტკიცებულებების მოშველიებით გაჩვენოთ, რომ მაქვს მოქალაქეობის უფლება და ეს კაცი უმართებულოდ მომექცა.

გთხოვთ თითოეულს, პატივცემულო მსაჯულნო, გვედრებით და გაფიცებთ, გაითვალისწინოთ ამ სასამართლო პროცესის უდიდესი მნიშვნელობა, ის სირცხვილი, რომელიც წი-

⁴ ორიგინალში „დიკასტესი“. ამ ტერმინს თანამედროვე ენებში ხან მსაჯულად (juror) და ხან მოსამართლედ (judge) ვთარგმნი, თუმცა არცერთი მათგანი ბერძნული ტერმინის ზუსტი შესატყვისი არაა.

ლად ხვდება მსჯავრის დადებით დაღუპულ ადამიანს და მეც დუმილით მომისმინოთ, და, თუ შესაძლებელია, უფრო მეტი კეთილგანწყობით, ვიდრე მას უსმენდით (საფრთხეში მყოფთა მიმართ უფრო მეტი კეთილგანწყობა შეგვეფერის), ხოლო თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ იქნებ, ისეთივე კეთილგანწყობა მაინც გამოავლინოთ. §2. ყოველივე ის, რაც მე შემემთხვა, პატივცემულო მსაჯულნო, და ასევე მოქალაქეობაზე ჩემი უფლება, მიმტკიცებს რწმენას და მაიმედებს, რომ სასამართლოზე წარმატებას მივაღწევ, თუმცაღა მაშინებს შექმნილი მდგომარეობა, მაშინებს ისიც, როგორ აქეზებენ ქალაქს მოქალაქეობის ჩამორთმევისკენ; ვინაიდან ბევრს ყველა დემოსში⁵ მართლაც სამართლიანად ჩამოართვეს მოქალაქეობა, ჩვენ, რომლებიც შეთქმულების მსხვერპლნი გავხდით⁶, გავიზიარეთ მათი შელახული სახელი და ამდენად იძულებული შევიქმენით, ვიბრძოლოთ მათდამი წაყენებული ბრალდების წინააღმდეგ ნაცვლად იმისა, რომ თითოეულმა ჩვენგანმა საკუთარ საქმეს მიხედოს. ასე რომ, შეუძლებელია, ერთობ შეშფოთებულნი არ ვიყოთ. §3. და მაინც, ასეთი მდგომარეობის მიუხედავად, მე,

⁵ დემოსი – ტერიტორიულ პრინციპზე დაფუძნებული წვრილი პოლიტიკური დანაყოფი. მოსახლეობის რეორგანიზაციის კლისთენესეული რეფორმის შემდეგ დემოსები ახალი სისტემის ქვაკუთხედებად იქცა. თითოეული დემოსი თვითმმართველობის ერთეულს წარმოადგენდა, რომელსაც თავისი მიწები, ფინანსები და რელიგიური მსახურებები ჰქონდა. დემარქოსის – დემოსის უმაღლესი მოხელის მეთაურობით დემოსში ადგენდნენ მოქალაქეთა სიას – γράμματαιον-ს, რომელსაც თანამედროვე ენებში რეესტრი/რეგისტრი ეწოდება.

⁶ ამ შემთხვევაში მრავლობით რიცხვში ლაპარაკისას გამომსვლელი – ევქსითეოსი თავის თავთან ერთად გულისხმობს სხვა პირებსაც, რომლებსაც მოქალაქეობა ჩამოერთვათ პირადი მტრების ცრუ ბრალდების საფუძველზე იმ მოტივით, რომ მათ უკანონოდ ჰქონდათ მითვისებული მოქალაქეობის უფლება. პირადი მტრების ამგვარ ქმედებას ევქსითეოსი შეთქმულებად განიხილავს და ამას არაერთგზის უსვამს ხაზს თავის სიტყვაში.

უპირველეს ყოვლისა, ვილაპარაკებ იმაზე, რაც ამ ამბებთან დაკავშირებით სამართლიანად მიმაჩნია. ვფიქრობ, სისასტიკე გმართებთ იმ ადამიანთა მიმართ, რომელთა უცხოელობაც გამოაშკარავდა და რომლებიც საიდუმლოდ და ძალის გამოყენებით ისე გახდნენ მონაწილენი თქვენი წმინდა მსახურებისა და სამოქალაქო პრივილეგიებისა⁷, რომ არც დაურწმუნებიათ ხართ ამაში და არც თქვენი თანხმობა უთხოვიათ. ამასთან, უნდა დაეხმაროთ და გადაარჩინოთ ისინი, ვისაც თავს დაატყდა უბედურება და ვისაც შეუძლია დაამტკიცოს, რომ მოქალაქეობის უფლება აქვს. თქვენ უნდა გაიაზროთ, რამდენად მეტად საბრალობელი იქნება ჩვენი, უსამართლოდ დაჩაგრულთა, ხვედრი, თუკი მაშინ, როცა თქვენთან ერთად მართებულად უნდა ვიყოთ სასჯელის დამწესებელთა რიგებში, ჩვენ აღმოვჩნდებით იმათთან, ვინც სასჯელს იხდის და მათ მსგავსად ვიქნებით დაძრახულნი. §4. მიმაჩნდა, პატივცემულო მსაჯულნო, რომ ევბულიდესს და საერთოდ, მოქალაქეობის ჩამორთმევის საქმეებში ყველა სხვა ბრალმდებელს მართებდა, ელაპარაკა ის, რაც დანამდვილებით იცოდა და ამ განხილვებისას არ წარმოედგინა ის, რასაც ყური მოჰკრა. უკვე დიდი ხანია, რაც ასეთი ჩვენებები იმდენად არადაამაჯერებლად არის მიჩნეული, რომ კანონით აკრძალულია ყურმოკრულის დამოწმება ყველაზე უმნიშვნელო ბრალდების დროსაც კი, და ეს სავსებით სწორია. მაშინ, როდესაც ადამიანები, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ იცოდნენ, რასაც ჰყვებოდნენ, შემდეგ

⁷ κοινῶν – „სამოქალაქო პრივილეგიები“ გულისხმობს მოქალაქის პოლიტიკურ უფლებებს, როგორებიცაა მონაწილეობა სახალხო კრებაში, თანამდებობის დაკავება და მსაჯულად მსახურების უფლებები. ტერმინი ἱερῶν „წმინდა მსახურება“ მოიცავს სახელმწიფოსა და სოციალური ჯგუფების სხვადასხვა კულტმსახურებას და ასევე ქურუმის თანამდებობას.

მატყუარები აღმოჩნდნენ, იქნება კი მართებული, ერწმუნო მას, ვინც იმ საქმეებზე ლაპარაკობს, რომელთა შესახებაც არაფერი იცის?

§5. და როცა არავის არ აქვს უფლება, ზიანი მიაყენოს მეორე ადამიანს იმით, რაც, მისივე განცხადებით, მხოლოდ ყურმოკვრით იცის – ამის უფლება არ აქვს იმ ადამიანსაც კი, რომელსაც თავის ნათქვამზე აკისრია პასუხისმგებლობა⁸ – მაშინ როგორღა შეგფერით თქვენ, ერწმუნოთ პირს, რომელიც საერთოდ არ არის ანგარიშვალდებული საკუთარ განცხადებებზე?⁹

მაგრამ რამდენადაც ამ კაცმა, რომელმაც იცის კანონები და მშვენივრად იცის ისინი, თავისი ბრალდება სამართლიანობის გვერდის ავლით და საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ წარმოადგინა, მე აუცილებლად ვთვლი, თავდაპირველად მოგიყვით იმ შეურაცხყოფის შესახებ, რომელიც მათ დემოსის წევრთა წინაშე მომაყენეს. §6. ათენის მოქალაქენო, გემუდარებით, დემოსის წევრების მიერ მოქალაქეობიდან ჩემს ამორიცხვას ჯერ ნუ მიიჩნევთ იმის მტკიცებულებად, რომ მოქალაქეობის უფლება არ გამაჩნია. თქვენ რომ ფიქრობდით, რომ მათ შეუძლიათ სამართლიანად გადაწყვიტონ ყველა საქმე, მაშინ ხომ არ დართავდით ნებას ადამიანებს აპელაციისათვის თქვენთან მოსულიყვნენ? მაგრამ თქვენ იცით, რომ რაღაც ამდაგვარი შეიძლება მოხდეს მეტოქეობის, შურის, მტრობის ან რაიმე სხვა მიზეზის გამო და ამიტომ საკუთარი თავი უსამარ-

⁸ იგულისხმება მოწმის პასუხისმგებლობა სწორი ჩვენების მიცემასთან დაკავშირებით.

⁹ ორატორი აქ ლაპარაკობს ევბულიდესზე, რომელიც ამ პროცესში გაמודის ბრალმდებლად და, მოწმისგან განსხვავებით, მისი პასუხისგებაში მიცემა არ შეიძლებოდა.

თლოდ დაჩაგრულთა თავშესაფრად აქციეთ; და ამის მქმნელნი, ათენის მოქალაქენო, დიახაც, სწორად მოიქეცით, თქვენ იხსენით ყველა, ვინც უსამართლობა იწვნია. §7. ახლა კი, თავდაპირველად მოგიყვებით, თუ როგორ წარიმართა სინამდვილეში კენჭისყრა დემოსის შეკრებაზე; რამეთუ ვთვლი, რომ ამავე საქმეზე ყველა მხრიდან ლაპარაკი წარმოაჩენს, თუ რამდენი დაითმინა უსამართლოდ შეთქმულების მსხვერპლმა თქვენ მიერ მიღებული დეკრეტის სულისკვეთების საპირისპიროდ.

§8. როგორც ეს უმეტესი თქვენგანისათვის, ათენის მოქალაქენო, ცნობილია, ამ კაცმა, ევბულიდესმა, ლაკედემონიოსის და მკრეხელობაში დაადანაშაულა, მაგრამ ხმების მეხუთედიდ კი ვერ მიიღო. და რადგანაც ამ პროცესზე მივეცი ჩვენება, რომელიც სიმართლე იყო, მაგრამ მისი მტკიცებულების საპირისპირო გახლდათ, ის მტრად მომეკიდა. და როგორ იქცევა, პატივცემულო მსაჯულნო, ევბულიდესი, ბულევტი, რომელსაც დემოსის წევრების ფიცის მიღება და დემოსის სიის საფუძველზე შეკრებაზე მათი მოხმობა ევალებოდა?¹⁰ §9. დასაწყისში, როდესაც დემოსის წევრები შეიკრიბნენ, მან მთელი დღე სიტყვების წარმოთქმასა და დეკრეტების შეთავაზებაში დაკარგა. ასე შემთხვევით კი არ იქცეოდა, არამედ ჩემ წინააღმდეგ ბოროტი განზრახვით მოქმედებდა, რათა ჩემს საკითხზე კენჭისყრა რაც შეიძლება გვიან გამართულიყო. და ეს მართლაც მოახერხა. დემოსის ის წევრები, რომლებმაც ფიცი დავდეთ, სამოცდაცამეტნი ვიყავით, კენჭისყრა გვიან საღამოს დავიწყეთ. ისე მოხდა, რომ უკვე ბნელოდა, როდესაც ჩემი სახე-

¹⁰ ბულევტი - სახელმწიფოს უმაღლესი სათათბირო ორგანოს - ბულეს წევრი.

ლი დაიძახეს. §10. დაახლოებით მესამოცე ვიყავი და იმ დღეს მოხმობილი წევრებიდან ბოლო გამომიძახეს. ამ დროს დემოსის უხუცესი წევრები უკვე სოფელში იყვნენ წასულნი. ჩვენი დემოსი, პატივცემულო მსაჯულნო, ქალაქიდან ოცდათხუთმეტი სტადიონითაა¹¹ დაშორებული და რადგან უმეტესობა იქ ცხოვრობს, ამ დროისთვის ბევრმა დატოვა კრება. ადგილზე ოცდაათიოდე კაცი თუ დარჩა. თუმცა მათ რიცხვში იყო ყველა, ვინც ევბულიდესმა მოისყიდა. §11. როგორც კი გამომიძახეს, ის კაცი წამოხტა და მაშინვე ჩემი ცილისწამება დაიწყო, ლაპარაკობდა ბევრს, ჩქარ-ჩქარა და ხმამაღლა, როგორც ახლა. არც დემოსის წევრთაგან და არც სხვა მოქალაქეთაგან ევბულიდესს არავინ გამოუყვანია მოწმედ ჩემ წინააღმდეგ¹², თუმცა დემოსის წევრებისგან მოითხოვდა, ხმა მიეცათ ჩემთვის მოქალაქეობის ჩამორთმევის სასარგებლოდ. §12. ვითხოვდი, რომ კენჭისყრა ჩემს საკითხზე შემდეგი დღისთვის გადადებულიყო, რადგან იყო გვიან, რადგან იქ არავინ იყო, ვინც ჩემ სასარგებლოდ გამოვიდოდა და რადგან ეს ამბავი მოულოდნელად დამატყდა თავს. მას გადადების შემთხვევაშიც ექნებოდა შესაძლებლობა, დავედანაშაულებინე, რაშიც მოისურვებდა და მოეყვანა მოწმეები, თუკი ასეთნი ეყოლებოდა. მეორე დღეს კენჭისყრის ჩატარება კი მე მომცემდა საშუალებას, დემოსის თითოეული წევრის წინაშე დამეცვა თავი და მოწმეებად ნათესავები წარმომედგინა. ამასთან, თანხმობა განვაცხადე,

¹¹ დაახლოებით 6½ კილომეტრი.

¹² ექსითეოსის ამ განცხადებიდან (და ასევე ორატორის შემდგომი განცხადებებიდან, რომ მას კენჭისყრის დროს გვერდით მხარდამჭერი არ ჰყავდა), ფელანი ვარაუდობს, რომ როგორც დემოსის მოხელეთათვის, ისე კენჭისყრის სუბიექტებისთვის შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო წინასწარი მომზადება მოწმეთა მოსაყვანად. Phelan, 2016, 220.

დავმორჩილებოდი დემოსის ნებისმიერ გადაწყვეტილებას. §13. ამ ადამიანმა ყური არ ათხოვა ჩემს წინადადებას, მისვე დაიწყო ადგილზე მყოფი წევრებისთვის კენჭების დარიგება. ამასთან, არც მე დამრთო ნება, დასაცავი სიტყვა წარმომეთქვა და არც თავად მოუყვანია რამე დამაჯერებელი მტკიცებულება ჩემ წინააღმდეგ. ისინი, ვინც მასთან შეკრული იყო, ადგილებიდან წამოხტნენ და კენჭისყრას შეუდგნენ. ბნელოდა. თითოეული ორ-სამ კენჭს იღებდა და ურნაში ყრიდა. აი, საბუთიც: კენჭისყრაში მონაწილეთა რიცხვი ოცდაათს არ აღემატებოდა, კენჭები კი როდესაც დაითვალეს, სამოცზე მეტი აღმოჩნდა; ასე რომ, ყველანი გაოცებული დავრჩით. §14. ჩემი სიმართლის დასამტკიცებლად, კერძოდ კი იმისა, რომ დემოსის ყველა წევრს არ მიეცა კენჭი საყრელად და რომ ჩაყრილი კენჭების რიცხვი უფრო მეტი აღმოჩნდა, ვიდრე ხმის მიმცემნი იყვნენ, წარმოგიდგინებ მოწმეებს. ისე მოხდა, რომ არც მეგობართაგან და არც სხვა ვინმე ათენელთაგან არავინ მყოლია, ვინც ჩემ სასარგებლოდ ამ ამბების მოწმე იქნებოდა. ერთი, რომ გვიანი იყო და მეორე – არავინ მომიხმია დასასწრებად. ასე რომ, იძულებული ვარ, მოწმეებად ის ადამიანები წარმოგიდგინოთ, რომლებიც უსამართლოდ მომექცნენ. აი, ფაქტები, რომლებიც მათთვის ჩაწერილი მაქვს და რომელთა უარყოფასაც ვერ შეძლებენ. წაიკითხეთ.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ა

§15. ახლა კი [ვთქვათ], პატივცემულო მსაჯულნო, ჰალიმუსიელებს იმ დღეს დემოსის ყველა წევრისთვის რომ ეყარათ კენჭი, გონივრული იქნებოდა კენჭისყრის გვიანობამდე გაგრძელება, რათა თქვენი დეკრეტის ვალდებულებანი სახლში

წასვლამდე აღსრულებული ჰქონოდათ. მაგრამ თუ კიდევ რჩებოდა ოცზე მეტი წევრი, რომელთათვისაც მომდევნო დღეს უნდა ეყარათ კენჭი და ყველა შემთხვევაში ხელახალი შეკრება იყო საჭირო, მაშინ რა სირთულეს წარმოადგენდა ევბულიდესისთვის კენჭისყრის მეორე დღისთვის გადადება და დემოსის წევრების წინაშე პირველი ჩემი საკითხის დაყენება? §16. ამისი მიზეზი, პატივცემულო მსაჯულნო, გახლდათ ის, რომ ევბულიდესმა მშვენივრად იცოდა: იმ შემთხვევაში, თუ მე გამოსვლის საშუალება მომეცემოდა, თუ დემოსის ყველა წევრი იქნებოდა წარმოდგენილი ჩემ გვერდით და თუ კენჭისყრა სამართლიანად ჩატარდებოდა, მაშინ მასთან შეკრულთ არაფერი გამოუვიდოდათ. იმას კი, თუ რატომ მოაწყვეს ამ ადამიანებმა შეთქმულება ჩემ წინააღმდეგ, თუ მოისურვებთ, მოგვიანებით მოგახსენებთ, მას შემდეგ, რაც ჩემს წარმომავლობას გაგაცნობთ. §17. მაშ, რა მიმაჩნია სამართლიანად და რისთვის ვარ მზად, პატივცემულო მსაჯულნო? მზად ვარ, დაგიმტკიცოთ, რომ ათენელი ვარ მამითაც და დედითაც, მზად ვარ, წარმოგიდგინოთ მოწმენი, რომლებიც, დამეთანხმებით, პატიოსანი ადამიანები არიან, ასევე მზად ვარ, უკუვადლო ბრალდებები და თავდასხმანი. ხოლო მას შემდეგ, რაც ყველაფერ ამას მოისმენთ, თუ აღიარებთ ჩემს მოქალაქეობას და იმას, რომ შეთქმულების მსხვერპლი შევიქმენი, მაშინ მიხსენით, მაგრამ თუ ამას არ აღიარებთ, ამ შემთხვევაში იმოქმედეთ ისე, როგორც ამას, თქვენი აზრით, ღვთისმოსაობა მოითხოვს¹³. აქედან დავიწყებ.

¹³ გამომსვლელი სთხოვს მსაჯულებს, დაიცვან წმინდა ფიცი, რომელსაც ისინი წლის დასაწყისში მსაჯულთა კოლეგიაში გაწევრიანებამდე წარმოთქვამდნენ.

§18. ისინი ცილს სწამებდნენ მამაჩემს იმის გამო, რომ უცხოური აქცენტით ლაპარაკობდა. თუმც იმას, რომ მამა დეკლეურ ომში¹⁴ ტყვედ ჩავარდა და ლევკასში¹⁵ მონად გაყიდეს და რომ მხოლოდ მსახიობ კლენდროსთან შემთხვევითი შეხვედრის წყალობით შეძლო კარგა ხნის შემდეგ მშვიდობიანად დაბრუნებულიყო აქ, თავის ნათესავებთან, საერთოდ არ ახსენებენ. და თითქოს სწორი იყოს, რომ მამის უბედურებათა გამო ჩვენ ვიყოთ განადგურებულნი, ახლა ეს ცილისმწამებლები მას აქცენტით ლაპარაკს უყენებენ ბრალად. §19. თუმცა, ვფიქრობ, სწორედ ეს გარემოებები ყველაზე მეტად დამეხმარება, გაჩვენოთ, რომ მე ათენელი ვარ. წარმოგიდგენთ მოწმეებს, რომლებიც, პირველ რიგში, დაადასტურებენ, რომ მამა იყო ტყვედ აყვანილი, მოგვიანებით კი გათავისუფლებული, შემდეგ – რომ დაბრუნებულმა ბიძებისგან მემკვიდრეობის თავისი წილი მიიღო, დაბოლოს დაამოწმებენ, რომ არც დემოსში, არც ფრატრიაში¹⁶ და არც სადმე სხვაგან არავის დაუდანაშაულებია მამა, რომ უცხოელი იყო, თავისი აქცენტის მიუხედავად. გამომართვით ჩვენებები.

¹⁴ დეკლეური ომი – ძვ.წ. 413-404 წწ. სახელწოდება ათენთან ახლოს მდებარე ქალაქ დეკლეადან მომდინარეობს, რომელიც სპარტელებმა ძვ.წ 413 წ-ს დაიკავეს. შემდეგ მათ ქალაქი სამხედრო გარნიზონად გადააქციეს და წლების განმავლობაში იქიდან ესხმოდნენ თავს ატიკურ დასახლებებს.

¹⁵ კუნძული იონიის ზღვაში.

¹⁶ ფრატრია – ბერძნულ ქალაქებში არსებული ნათესაური გაერთიანებები, „სამშობოები“. ფრატრია გარკვეული სტრუქტურის მქონე კორპორაცია გახლდათ, ირჩევდა ერთი წლის განმავლობაში მომსახურე მოხელეებს, ფრატრიარქოსსა და ქურუმს.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ე ბ ი

§20. ამდენად, თქვენ შეიტყვეთ მამაჩემის ტყვეობისა და დახსნის შესახებ, ასევე მოისმენთ, თუ როგორ მოხერხდა მისი აქ დაბრუნება. ახლა კი იმის დასამტკიცებლად, რომ მამა თქვენი თანამოქალაქე იყო, პატივცემულო მსაჯულნო (რამეთუ ეს სრული სიმართლეა), მოწმეებად მოვიხმობ მამის მხრიდან ჩემს ნათესავებს, რომლებიც ცოცხლები არიან. გამოიძახეთ თავდაპირველად თუკრიტიდესი და ქარისიადესი: მათი მამა – ქარისიოსი ბაბუაჩემის – თუკრიტიდესისა და ბებიაჩემის – ლისარეტეს ძმა (ბაბუაჩემს თავისი მამით ერთი და ჰყავდა ცოლად)¹⁷ და მამაჩემის ბიძა გახლდათ. შემდეგ უხმეთ ნიკიადესს. §21. ამ კაცის მამა – ლისანასიც ხომ ასევე იყო თუკრიტიდესისა და ლისარეტეს ძმა და მამაჩემის ბიძა. შემდეგ მოიწვიეთ ნიკოსტრატოსი: მამამისი – ნიკიადესი ბაბუაჩემისა და ბებიაჩემის ძმისშვილი და მამაჩემის ბიძაშვილი იყო. დაუძახეთ ყველას. შენ კი გააჩერე წყლის საათი¹⁸.

მ ო წ მ ე ე ბ ი

§22. ასე რომ, ათენის მოქალაქენო, თქვენ მოუსმინეთ მამის მხრიდან მამაჩემის ნათესავებს, რომლებიც ფიცით ადასტურებენ, რომ მამა ათენის მოქალაქე და მათი ნათესავი იყო. ცხადია, არცერთი მათგანი არ მისცემდა ცრუ ფიცს იმ ადამიანთა თანდასწრებით, რომლებსაც ასევე ეცოდინებოდათ, რომ ის

¹⁷ მამით ერთი დისა და ძმის ქორწინება დასაშვები იყო, ხოლო დედით ერთი ძმისა და დის – დაუშვებელი.

¹⁸ ორიგინალში „წყალი“. სასამართლო განხილვაზე გამომსვლელთა სიტყვები წყლის საათით იზომებოდა, რომელსაც კლუფსიდრა ეწოდებოდა. კანონების კითხვისა და მოწმეთა ჩვენებების მიცემისას შესაბამისი მოხელე წყლის მდინარებას წყვეტდა, ე.ი. საათს აჩერებდა.

ცრუ ჩვენებებს იძლევა¹⁹ და ამით წყევლა-კრულვას არ დაიტყუებდა თავს. ახლა კი წარმოადგინეთ დედის ხაზით მამის ნათესავების ჩვენებები.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ე ბ ი

§23. ამგვარად, მამის ნათესავებმა როგორც მამის, ისე დედის ხაზით, რომლებიც ჯერ კიდევ ცოცხლები არიან, დაამოწმეს, რომ მამა იყო ათენელი მამითაც და დედითაც და კანონიერად ჰქონდა მოქალაქეობის უფლება. ახლა გამოიძახეთ ჯერ ფრატრიის, შემდეგ კი გენოსის წევრები²⁰.

მ ო წ მ ე ბ ი

გამომართვით ასევე დემოსის წევრთა და ჩემი ნათესავების ჩვენებები იმის შესახებ, რომ ფრატრიის წევრებმა ფრატრიარქოსად ამირჩიეს²¹.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ე ბ ი

§24. ამგვარად, თქვენ მოისმინეთ ჩვენებები ჩემი ნათესავების, ასევე ჩემი ფრატრიის, გენოსისა და დემოსის წევრებისა, რომლებიც მოწმეებად შესაფერისი პიროვნებები არიან. მათი ჩვენებებიდან ნათელი უნდა იყოს თქვენთვის, მოქალაქეა თუ

¹⁹ ცრუმოწმეობის ბრალდებით სამართლებრივი დევნა აღიძვრებოდა იმ პირის წინააღმდეგ, რომელიც მოწმედ გამოსული სასამართლო განხილვისას ცრუ ჩვენებას მისცემდა.

²⁰ გენოსი – გვარი, იმ პირთა ჯგუფი, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ მამრობითი ხაზით ერთი წინაპრისგან მომდინარეობდნენ. გვარებსაც ჰქონდათ თავიანთი მოწყობა და ჰყავდათ არჩეული წინაპრები. კლისთენესის რეფორმის შემდეგ გენოსებს პოლიტიკური უფლებები აღარ ჰქონია.

²¹ ფრატრიარქოსი – ფრატრიის უმაღლესი მოხელე.

უცხოელი ადამიანი, რომელსაც ამგვარი ხალხი არტყია გარს. ჩვენ რომ დახმარებისთვის ერთი ან ორი კაცისთვის მიგვემართა, გამორიცხული არაა, გასჩენოდათ ეჭვი, რომ ისინი დავამუშავეთ. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ მამაჩემმა თავის სიცოცხლეში და მე ახლა, ორივემ გავიარეთ შემოწმება ყველა იმ ჯგუფის წინაშე, რომლებსაც თითოეული თქვენგანი მიეკუთვნება (ვგულისხმობ ფრატრიის, დემოსის, გენოსის წევრებსა და ნათესავებს), როგორღა უნდა ვივარაუდოთ ანდა ჩავთვალოთ დასაშვებად, რომ ყველანი მოგვესყიდა, ვითომცდა ჩემი ნათესავები იყვნენ? §25. ნაჩვენები რომ ყოფილიყო, რომ მამაჩემი იყო მდიდარი, რომ მან ფული გადაუხადა ამ ადამიანებს, რათა განეცხადებინათ, რომ მას ენათესავებოდნენ, ამ შემთხვევაში მისი მოქალაქეობის თაობაზე ერთგვარი ეჭვის მიტანა ლოგიკურად მოჩანს. მაგრამ თუ მამამ, რომელიც ღარიბი იყო, წარადგინა გარკვეული პიროვნებები თავის ნათესავებად და ამასთან დაამტკიცა, რომ ამავე ადამიანებმა უწილადეს მას თავიანთი ქონება, მაშინ ცხადზე უცხადესი არაა, რომ ისინი ნამდვილად იყვნენ მისი ნათესავები? რასაკვირველია, მამაჩემი მათი ნათესავი რომ არ ყოფილიყო, ეს ხალხი მას არც თავის გენოსში შეიყვანდა და არც ქონებას მისცემდა. მაგრამ ის ნამდვილად იყო მათი ნათესავი – ეს დაადასტურა ფაქტებმაც და თქვენთვის წარმოდგენილმა მოწმეთა ჩვენებებმაც.

და კიდევ, მამა კენჭისყრით იყო არჩეული სხვადასხვა თანამდებობაზე და დოკიმასიის²² გავლის შემდეგ აღასრულებდა მსახურებას. გამომართვით ეს ჩვენება.

²² თანამდებობის დაკავებას ათენში წინ კანდიდატა შემოწმება უძღოდა. უმეტესწილად ეს თესმოთეტესთა (იხ. ქვემოთ) წინაშე ხდებოდა. კანდიდატებს თესმოთეტესების გარკვეულ შეკითხვებზე უნდა ეპასუხათ.

ჩ ვ ე ნ ბ ა

§26. ნუთუ რომელიმე თქვენგანი ფიქრობს, რომ დემოსის წევრები ნებას დართავდნენ უცხოელს და მოქალაქეობის არმქონე ადამიანს, თანამდებობა დაეკავებინა და არ აღძრავდნენ საქმეს მის წინააღმდეგ? თუმცა მამაჩემის წინააღმდეგ არც არავის აღუძრავს საქმე და არც რამეში დაუდანაშაულებია. მეტიც, როცა ევბულიდესის მამის – ანტიფილოსის დემარქოსობისას დემოსის სია დაიკარგა, იძულებული გახდნენ, კენჭი ეყარათ თითოეულის წევრობის შესახებ – ამას წინ უძღოდა დაფიცება სამსხვერპლო ცხოველებზე – და მათ რამდენიმე პირი მოქალაქეობიდან გარიცხეს, მაგრამ მაშინ არავის არც არაფერი უთქვამს მამაჩემზე და არც რამე მსგავსში დაუდანაშაულებია ის. §27. თუმცა ყველა ადამიანის სიცოცხლე სიკვდილით სრულდება და რა მიზეზითაც არ უნდა ყოფილიყო იგი სიცოცხლეში დადანაშაულებული, სწორია, რომ მისი შვილები ყოველთვის იყვნენ პასუხისმგებელნი მამის საქციელზე²³. მაგრამ იმ საქმეთა გამო, რომლებშიც მამას არავინ ადანაშაულებდა, ვიდრე ცოცხალი იყო, განა აღმაშფოთებელი არ არის, რომ ახლა ნებისმიერმა მსურველმა მისი შვილები სასამართლოს გადასცეს? თუმცა, თუ ამ საქმეებზე არავის უმსჯელია, შეიძლებოდა დაგვეშვა, რომ საკითხი მხედველობიდან გამორჩათ. მაგრამ მოკვლევა წარიმართა, დემოსის წევრებმა ჩაატარეს კენჭისყრა და არავის მის მიმართ არანაირი ბრალდება არ წარმოუდგენია. ამ შემთხვევაში ნუთუ სამართლიანი არ არის,

²³ აქ ევქსიეთოსი ბერძნული მსოფლხედვის ფუნდამენტურ თვალსაზრისს გამოხატავს, რომლის მიხედვითაც, გვარი მთლიანი ოდენობაა, რომელშიც თაობიდან თაობაზე გადადის როგორც წყალობა, ისე წყევლა. „საგვარეულო წყევლა“, „მემკვიდრეობითი დანაშაული“ უკვე ჰომეროსთან და ჰესიოდესთან ვლინდება.

რომ მე, შვილი კაცისა, რომელიც მანამდე გარდაიცვალა, ვიდრე მისი ათენური წარმომავლობა საკამათო გახდებოდა, ათენის მოქალაქე ვიყო? რათა დავამტკიცო, რომ სიმართლეს ვლპარაკობ, უხმეთ ამ საქმეთა მოწმეებს.

მ ო წ მ ე ნ ი

§28. დავსძენ, მამაჩემს დედაჩემისგან კიდევ ოთხი შვილი ჰყავდა. როდესაც ისინი გარდაიცვალნენ, მამამ ბავშვები საგვარეულო სამარხში დაკრძალა, რომელიც საზიარო გახლდათ გენოსის წევრებისთვის და ეს ამბავი ამათგან არავის არც გაუპროტესტებია, არც ხელი შეუშლია ამისთვის და არც საქმე აღუძრავს. თუმცა ვინ მისცემდა მას ნებას, რომ საგვარეულო სასაფლაოზე დაემარხა ისინი, ვინც მათი საგვარეულოდან არ იყო? ჩემი სიტყვების ჭეშმარიტების დასადასტურებლად გამომართვით ეს ჩვენება.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ა

§29. ასე რომ, იმასთან დაკავშირებით, რომ მამაჩემი იყო ათენელი, ჩემი სათქმელი ეს გახლავთ: მე წარმოვადგინე მოწმეები და მათ, თავად ჩემმა მოწინააღმდეგეებმა, ხმა მისცეს, რომ არიან მოქალაქენი. ამ ადამიანებმა, თავის მხრივ, დაამოწმეს, რომ მამა მათი ბიძაშვილი იყო. ნაჩვენები იქნა, რომ მამაჩემი, რომელიც ამდენი და ამდენი წლის განმავლობაში აქ ცხოვრობდა, არავის არასოდეს ჩაუთვლია უცხოელად. პირიქით, იგი დახმარებისთვის მიმართავდა ამ ადამიანებს, როგორც თავის ნათესავებს. მათ მიიღეს კიდევ ის და მისცეს კიდევ თავიანთი საკუთრების წილი, როგორც ერთ-ერთ თავისიანს. §30. დაბოლოს, განცხადებულ იქნა, რომ მამა იმ პერი-

ოდში იყო დაბადებული, როდესაც ის მაშინაც კი ჩაითვლებოდა ათენელად, ერთი მშობელიც რომ ჰყოლოდა მოქალაქე. ის ხომ ჯერ კიდევ ევკლიდესის არქონობამდე გაჩნდა²⁴.

ახლა კი ვილაპარაკებ დედაჩემის შესახებ (რამეთუ ისინი დედის გამოც მწამებენ ცილს) და ნათქვამის სისწორის დასამტკიცებლად მოწმეებსაც მოვიყვან. ამასთან, ათენის მოქალაქენო, ვიტყვი, რომ აგორაზე საქმიანობის გამო ევბულიდესის მიერ ჩვენი გაკიცხვა ეწინააღმდეგება არა მხოლოდ დეკრეტს, არამედ – კანონებსაც, რომლებიც პასუხიმგებლობას აკისრებს ნებისმიერს, ვინც აგორაზე საქმიანობის გამო მოქალაქე ქალს, გინდა კაცს შეურაცხყოფას მიაყენებს²⁵. §31. ვალიარებთ, ჩვენ ვყიდით ლენტებს და ისე არ ვცხოვრობთ, როგორც გვსურს, რომ გვეცხოვრა. და თუ ეს, ევბულიდეს, შენთვის იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ ათენელები არა ვართ, მაშინ მე დაგიმტკიცებ, რომ ეს სწორედ საპირისპიროს ადასტურებს – უცხოელს ხომ აგორაზე საქმიანობა საერთოდ ეკრძალება.

აიღე და, პირველ რიგში, სოლონის კანონი წაიკითხე²⁶.

²⁴ ძვ.წ. 403 წ-ს ევკლიდესის არქონობის პერიოდში აღდგენილ იქნა ძვ.წ. 451 წ-ს მიღებული პერიკლეს მოქალაქეობის კანონი. წინადადება არისტოფონმა შემოიტანა.

²⁵ ევქსითეოსის განაცხადით, ევბულიდესი არღვევს კანონს შეურაცხყოფის - καυχησῖα-ს შესახებ. ცნობილია სხვადასხვა კანონი სხვადასხვა ტიპის შეურაცხყოფის წინააღმდეგ. შეურაცხყოფად მიჩნეული იყო მკვდრების ხსოვნის უპატივცემულობა, არ შეიძლებოდა საჯარო მოხელის მიმართ შეურაცხმყოფელი განცხადებების გაკეთება გარკვეულ ადგილებში და ა.შ. სავარაუდოდ, არაკანონიერი უნდა ყოფილიყო აგორაზე საქმიანობის გამო მოქალაქის გაკიცხვა. ამ შემთხვევაში კონკრეტულ კანონს ევქსითეოსი არ იმოწმებს.

²⁶ ევქსითეოსი ციტირებს ძველ კანონს, რომელსაც მიაწერს სოლონს და რომლის მიხედვითაც, მხოლოდ მოქალაქეებს ჰქონდათ აგორაზე წვრილმანი ვაჭრობის უფლება.

კ ა ნ ო ნ ი

§32. ახლა არისტოფონის კანონიც გამომართვი²⁷. სოლონის კანონი ხომ იმდენად მშვენივრად და დემოკრატიულად იყო აღიარებული, რომ თქვენ, ათენის მოქალაქენო, მის აღდგენას მიეცით ხმა.

კ ა ნ ო ნ ი

ამდენად, კანონების აღსრულების პროცესში გმართებთ, არ ჩათვალოთ უცხოელებად მშრომელი ადამიანები, ისინი კი, ვინც სიკოფანტობას მისდევს²⁸, აი, სწორედ ისინი მიგაჩნდეთ ნაძირლებად. რამეთუ, ევბულიდეს, არსებობს კიდევ სხვა კანონი უსაქმურობის შესახებ²⁹, რომელიც შენ, სწორედ შენ, ჩვენნი, მშრომელი ადამიანების, გამკიცხავს, გაკისრებს პასუხისმგებლობას. §33. თუმცა ახლა ისეთ უბედურ მდგომარეობაში

²⁷ გამომსვლელი აქ ეხება არისტოფონის კანონს, რომელიც სოლონის ზემოთ დასახელებული კანონის თავიდან ამოქმედებას გულისხმობდა. თუმცა გამომდინარე იქიდან, რომ მოგვიანებით ევქსითეოსი ახსენებს აგორაზე საქმიანობისთვის უცხოელისთვის დაწესებულ გადასახადს (ξενικά §34), ფელანი ვარაუდობს, რომ არისტოფონის მიერ თავიდან ამოქმედებულ კანონში, შესაძლოა, ეს გადასახადიც იყო შეტანილი. Phelan, 2016, 176.

²⁸ რადგან ათენში საჯარო ბრალმდებლად გამოსვლა ნებისმიერ მოქალაქეს შეეძლო, ზოგიერთ პიროვნებათ ჩვევად ექცათ სამართლებრივი დევნის აღძვრა, რათა ფულადი გასამრჯელო მიეღოთ. ხშირად ეს პიროვნებები ამანტაჟებდნენ მოქალაქეებს, ემუქრებოდნენ რა საქმის აღძვრით და ფულს სძალავდნენ. ასეთ პიროვნებებს სიკოფანტები ეწოდებოდათ. სიკოფანტობა ასევე იყო დანაშაული, რომელიც სამართლებრივ დევნას ექვემდებარებოდა.

²⁹ სოლონმა უსაქმურობისთვის შემოიღო კანონი, რომელიც უსაქმურად მიჩნეულ პირს პირველ ჯერზე აკისრებდა ფულად ჯარიმას. მესამე ჯერზე მას ატიმია - სამოქალაქო უფლებების სრული ან ნაწილობრივი დაკარგვა ემუქრებოდა.

ვართ, რომ ამ ადამიანს შეუძლია დაგვწამოს ისეთი რამ, რაც საერთოდ არაა კავშირში საქმესთან და ყველაფერი გააკეთოს, რომ სამართალი ვერ ვპოვო. მე კი, შესაძლოა, გამკიცხოთ კიდევ, თუ ვიტყვი, რა საქმიანობას ეწევა ეს ადამიანი ქალაქში ხეტიალისას. და მართალიც იქნებით: რა საჭიროა იმაზე ლაპარაკი, რაც ისედაც მშვენივრად იცით? ახლა ესეც გაითვალისწინეთ: ჩემი აზრით, აგორაზე ჩვენი საქმიანობა საუკეთესო მტკიცებულებაა იმ ბრალდებათა სიყალბისა, რომლებიც ამ ადამიანს ჩვენ წინააღმდეგ მოჰყავს. §34. თუ დედაჩემი, როგორც ის აცხადებს, ყველას თვალწინ ყიდდა ლენტებს, მაშინ ბევრი ადამიანი უნდა ყოფილიყო, რომლებიც ამ ქალის ვინაობის შესახებ ჩვენებებს მისცემდნენ თავიანთი ცოდნიდან გამომდინარე და არა ყურმოკრულით. თუ დედა უცხოელი იყო, ამ შემთხვევაში შეეძლოთ, აგორას გადასახადთა ჩანაწერებით გაერკვიათ, იხდიდა თუ არა ის უცხოელისთვის დაწესებულ გადასახადს და ენახათ, საიდან იყო ჩამოსული. ხოლო თუ დედა მონა იყო, ცხადია, მის წინააღმდეგ ჩვენების მისაცემად მისი მყიდველი უნდა გამოცხადებულიყო. თუ მყიდველი ვერ მოვიდოდა, მაშინ – მისი გამყიდველი. თუ ვერცერთი ვერ მოახერხებდა მოსვლას, ამ შემთხვევაში სასამართლოს წინაშე უნდა წარმდგარიყო სხვა ვინმე, ვინც დაადასტურებდა, ცხოვრობდა იგი როგორც მონა, თუ იყო გათავისუფლებული. თუმცა ევბულიდესს ამ მოწმეთაგან აქამდე არცერთი არ ჰყოლია წარმოდგენილი, მან მხოლოდ გვლანძღა და, ვგონებ, აღარც კი დარჩა რამე სიბილწე, რომლითაც მას ჩვენ მიმართ არ მოუშარტავს. სწორედ ასეთია სიკოფანტი – ადამიანი, რომელიც ყველაფერს გაბრალებს, მაგრამ ვერაფერს ამტკიცებს.

§35. ეგზულიდესმა დედაჩემზე ისიც განაცხადა, რომ დედა ძიძად მსახურობდა. ჩვენ ამას არც უარვყოფთ. მაშინ ქალაქში უბედურება ტრიალებდა და ყველას საშინელი დღე ედგა. თუ როგორ და რის გამო გახდა დედა ძიძა, ამას გასაგებად გეტყვით. ნურც ერთი თქვენგანი, ათენის მოქალაქენო, ამ ამბავს წინასწარშექმნილი ცუდი განწყობით ნუ მიუდგება. დღესაც ძიძად მომუშავე არაერთ ათენელ მოქალაქე ქალს ნახავთ – თუ მოისურვებთ, მათი დასახელებაც შემიძლია. მდიდრები რომ ვყოფილიყავით, ჩვენც არც ლენტებს გავყიდდით და არც არაფერი გაგვიჭირდებოდა. თუმცა, განა ამას რამე კავშირი აქვს ჩვენს წარმომავლობასთან? ვფიქრობ, არავითარი. §36. ნურასდროს, პატივცემულო მსაჯულნო, ნუ დაამცირებთ უპოვართ (მათთვის სიღარიბე უკვე საკმარისი უბედურებაა), ნურც იმათ, ვინც შრომა და პატიოსნად ცხოვრება აირჩია. მისმინეთ, იმ შემთხვევაში, თუ გიჩვენებთ, რომ დედაჩემის ნათესავები არიან იმგვარი ადამიანები, როგორებიც თავისუფალი პიროვნებები უნდა იყვნენ, თუ ისინი ფიცით უარყოფენ ამ კაცის მიერ დედაჩემისადმი წარდგენილ ბრალდებებს, მისცემენ ჩვენებას, რომ მათთვის ცნობილია დედაჩემის მოქალაქეობა და ამას გააკეთებენ სწორედ ის ადამიანები, რომლებიც თქვენს ნდობას გამოიწვევენ, მაშინ ხმა მიეცით ჩვენდა სასარგებლოდ, როგორც ამას სამართლიანობა მოითხოვს.

§37. ბაბუაჩემი, დედაჩემის მამა, ათენის მოქალაქენო, იყო დამოსტრატოსი მელიტედან³⁰. მას ოთხი შვილი ჰყავდა: პირველი ცოლისგან ქალიშვილი და ვაჟიშვილი, სახელად ამითეონი, მეორე ცოლისგან – ქერესტრატესგან კი დედაჩემი და ტი-

³⁰ ქალაქური ტიპის დემოსი კეკროპისის ფილემი აკროპოლისის აღმოსავლეთით.

მოკრატესი; მათ შეეძინათ შვილები: ამითეონს – დამოსტრატოსი, ბაბუის პატივსაცემად სახელდებული, კალისტრატოსი და დექსითეოსი. ამითეონი, დედაჩემის ძმა, მონაწილეობას იღებდა სიცილიის ლაშქრობაში³¹. იქ დაიღუპა და დაკრძალეს საზოგადო სასაფლაოზე³². ყოველივე ეს მოწმის ჩვენებით იქნება დადასტურებული. §38. ამითეონის და ცოლად გაჰყვა დიოდოროსს ჰალედან³³ და ეყოლა ვაჟიშვილი კტესიბიოსი. ის მოკლეს აბიდოსში, როდესაც თრასიბულოსთან ერთად იბრძოდა³⁴. ამ ადამიანთაგან დღეს ცოცხალია დამოსტრატოსი, ამითეონის შვილი, დედაჩემის ძმისშვილი. ბებიაჩემის – ქერესტრატეს და ითხოვა აპოლოდოროსმა პლოთეას დემოსიდან³⁵. მათ ეყოლათ ვაჟიშვილი ოლიმპიხოსი, ოლიმპიხოსს კი გაუჩნდა ასევე ვაჟიშვილი, სახელად აპოლოდოროსი. ეს კაცი ცოცხალია. უხმეთ ამ მოწმეებსაც.

³¹ პელოპონესის ომის მიმდინარეობისას ათენელების წარუმატებელი ლაშქრობა სიცილიაზე ძვ.წ. 415-13 წწ-ში.

³² საზოგადო სასაფლაო ათენში მდებარეობდა. სხვა ბერძნული ქალაქებისგან განსხვავებით, ათენელები ბრძოლაში დაღუპულ თანამოქალაქეებს ათენში გადმოსვენებდნენ და სახელმწიფოს ხარჯზე საზოგადო სასაფლაოზე კრძალავდნენ.

³³ ჰალეს სახელით ორი დემოსია ცნობილი. ერთი ეგეისის ფილეს, მეორე კი კეკროპისის ფილეს მიეკუთვნებოდა. რომელი მათგანი იყო დიოდოროსის დემოსი, დღესდღეობით დაზუსტებით თქმა ძნელია.

³⁴ თრასიბულოსი წარმოშობით კოლიტოსის დემოსიდან. ძვ.წ. 387 წ-ს რვა ხომალდით გაემართა თრაკიიდან და აბიდოსში, ჰელესპონტოსის აზიურ სანაპიროზე, შეუერთდა ათენის ფლოტს, რომელიც ლაკედემონელთა ფლოტს უპირისპირდებოდა. ბრძოლაში ათენელები დამარცხდნენ.

³⁵ დემოსი ეგეისის ფილესში.

მ ო წ მ ე ე ბ ი

§39. ამდენად, თქვენ მოისმინეთ ამ ადამიანთა ჩვენებებიც და მათი ფიციც. ასევე მოვიწვევ მოწმეს, რომელიც ორივე მხრიდან გვენათესავება და მის ვაჟიშვილებს. ტიმოკრატესს, დედითაც და მამითაც დედაჩემის ძმას, ჰყავდა ვაჟიშვილი ევქსითეოსი, ევქსითეოსს, თავის მხრივ, სამი ვაჟიშვილი შეეძინა. ამჟამად ისინი ყველანი ცოცხლები არიან. უხმეთ მათ, ვინც ქალაქში იმყოფება.

მ ო წ მ ე ე ბ ი

§40. ახლა კი გამომართვით იმათი ჩვენებები, რომლებიც დედაჩემის ნათესავთა ფრატრიისა და დემოსის წევრები არიან და ასევე იმათი, რომელთაც საერთო სასაფლაო აქვთ.

ჩ ვ ე ნ ე ბ ე ბ ი

ამდენად, რაც შეეხება დედაჩემის წარმომავლობას, მე გიჩვენებთ თქვენ, რომ დედა არის მოქალაქე როგორც მამის, ისე დედის ხაზით. დედაჩემი, პატივცემულო მსაჯულნო, მისმა დედითა და მამით ერთმა ძმამ – ტიმოკრატესმა თავდაპირველად პროტომაქოსს მიათხოვა, რომელთანაც მას ქალიშვილი შეეძინა. მოგვიანებით, მეორე ქმრისგან, მამაჩემისგან კი მე გამაჩინა. თქვენ აუცილებლად უნდა შეიტყოთ, რა ვითარებაში გაჰყვა დედა მამაჩემს ცოლად. დეტალურად წარმოგიდგენთ ასევე ყოველივე იმას, რასაც კლინიასისა და მასთან მიძიდ მსახურების გამო დედაჩემს ბრალად უყენებენ. §41. პროტომაქო-

სი ღარიბი იყო. მას წილად ერგო მდიდარ ეპიკლეროსზე³⁶ დაქორწინება. მაშინ პროტომაქოსმა, რომელსაც უნდოდა მისი ცოლი – დედაჩემი ხელახლა გათხოვილიყო, დაარწმუნა თავისი ნაცნობი თუკრიტოსი – ჩემი მამა, რომ დედაჩემი ცოლად ეთხოვა. დედაჩემის ძმამ – ტიმოკრატესმა მელიტეს დემოსიდან დედაჩემი მამაჩემზე დანიშნა³⁷. ნიშნობას მამის ორი ბიძა და სხვა მოწმეები ესწრებოდნენ³⁸. ამას დაგიდასტურებენ ამათგან ისინი, ვინც დღეს ცოცხალია. §42. გარკვეული დროის შემდეგ, როცა დედაჩემს უკვე ორი შვილი ჰყავდა, მამა კი თრასიბულოსთან³⁹ ერთად ლაშქრობდა და სახლში არ იმყოფებოდა, დედას ძალიან გაუჭირდა და იძულებული გახდა,

³⁶ ეპიკლეროსი „ἐπίκληρος“ სიტყვასიტყვით „საკუთრებასთან მიერთებული“. ქალიშვილის სტატუსი იმ ოჯახში, რომელსაც მამრობითი სქესის მემკვიდრე არ ჰყავდა და რომელსაც ოჯახის ხაზი უნდა გაეგრძელებინა. ეპიკლეროსი უშუალოდ არ ხდებოდა მამისეული ქონების მემკვიდრე, მემკვიდრეობას მხოლოდ მისი ვაჟიშვილები იღებდნენ. ეპიკლეროსის ქორწინების წესები მკაცრად იყო განსაზღვრული. საქმროს ვრცელი კომლის შიგნით დადგენილი რიგით არჩევდნენ. თუ მამაკაცი, რომელსაც რიგის მიხედვით ეპიკლეროსზე თხოვნა ეკუთვნოდა, უკვე დაქორწინებული იყო, იგი ცოლს უნდა გაჰყროდა ანდა ეპიკლეროსის თხოვნის პრეტენზიაზე უარი უნდა განეცხადებინა. ეპიკლეროსის ქმრობის ამგვარი დაქორწინებული კანდიდატია პროტომაქოსი, რომელიც მდიდარი ეპიკლეროსის ცოლად მოსაყვანად იძულებულია, ცოლს გასცილდეს.

³⁷ ქალს მისი მეურვე ათხოვებდა. ქალის მეურვე გათხოვებამდე იყო უახლოესი მამაკაცი ნათესავი - მამა, ძმა, ბაბუა. გათხოვების შემდეგ იგი ქმრის მეურვეობის ქვეშ გადადიოდა, თუმცა ყოფილი მეურვე მასზე გარკვეულ უფლებებს კვლავ ინარჩუნებდა.

³⁸ ქალის გათხოვებას წინ უძღოდა ნიშნობა. დანიშვნა გულისხმობდა ქალის მეურვესა და სასიძოს შორის სიტყვიერი შეთანხმების დადებას. ნიშნობას ოფიციალური ხასიათი ჰქონდა და ორივე მხრიდან მოწმეები უნდა ყოფილიყვნენ წარმოდგენილნი.

³⁹ მეცნიერებაში არ არის ერთი აზრი, თუ რომელი თრასიბულოსი იგულისხმება აქ, ზემოთ ნახსენები თრასიბულოსი კოლიტოსის დემოსიდან თუ თრასიბულოსი სტირიას დემოსიდან.

კლიდიკოსის შვილის – კლინიასის ძიძა გამხდარიყო. ზევსს ვფიცავ, მისი ეს საქმიანობა არ გამოდგა სარგებლის მომტანი იმ საშიშროების გათვალისწინებით, რომელიც თავს დამატყდა (ჩვენ მიმართ ყველა ცილისწამება ხომ იმის გამო წამოვიდა, რომ დედა ძიძად მსახურობდა). თუმცა იმ გაჭირვებიდან გამომდინარე, რომელშიც ის აღმოჩნდა, დედაჩემი სიტუაციის შესაბამისად მოიქცა. §43. ამდენად, ათენის მოქალაქენო, ახლა ნათელია, რომ მამაჩემი არ იყო პირველი, ვისაც დედაჩემი გაჰყვა ცოლად, პირველი პროტომაქოსი გახლდათ. მათ ეყოლათ შვილები⁴⁰, მათგან ქალიშვილი პროტომაქოსმა გაათხოვა. თუმცა პროტომაქოსი ცოცხალი აღარაა, მისი ქმედებები მოწმობს, რომ დედა იყო ათენელი და მოქალაქე⁴¹. ჩემი სიტყვების სიმართლის დასამტკიცებლად, უხმეთ პროტომაქოსის ვაჟიშვილებს⁴², შემდეგ დედაჩემისა და მამაჩემის ნიშნობის მოწმეებს და ფრატრიის წევრებიდან იმ ნათესავებს, რომელთათვისაც მამამ დედაჩემის პატივსაცემად საქორწინო

⁴⁰ ლაპარაკია ევქსითეოსის დედისა და პროტომაქოსის შვილებზე. რამდენადაც გამომსვლელი წყვილის მხოლოდ ერთ შვილს, თავის დედიტერთ დას ახსენებს (§40), სხვა შვილები, როგორც ჩანს, შემდგომ გარდაიცვალნენ.

⁴¹ ბერძნულად – ἀσπίς τῆς πόλεως καὶ πολίτις εἶναι. საყურადღებო პასაჟი ქალის მოქალაქეობის ტერმინოლოგიის თვალსაზრისით, გამომდინარე იქიდან, რომ აქ ტერმინები - ἀσπίς და πολίτις (ქალის მოქალაქეობის აღმნიშვნელი ტერმინები) ერთდროულადაა მოყვანილი. ἀσπίς აქ ერთობის ადგილობრივი მკვიდრის აღსანიშნავადაა გამოყენებული ξένος-ს, „უცხოელის“ საპირისპიროდ. ხოლო ტერმინი πολίτις (πολίτης მდებარ. ფორმა) ძვ.წ. V ს-ის ბოლოდან შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო პოლი-ის ცხოვრებაში ქალის შინაგან მონაწილეობაზე ხაზის გასასმელად. Patterson C., „Athenian Citizenship Law”, in: *The Cambridge Companion to Ancient Greek Law*, Gagarin M. and D. Cohen (eds.), New York, 2005, 267-289, 269.

⁴² აქ იგულისხმება პროტომაქოსისა და ეპიკლეოსის ქორწინების შედეგად გაჩენილი ვაჟიშვილები.

წვეულება⁴³ გამართა, ბოლოს დაუმახეთ ევნიკოსს ხოლარგოსიდან⁴⁴, რომელსაც პროტომაქოსმა ჩემი და მიათხოვა, შემდეგ კი მის ვაჟიშვილს. გამოიძახეთ ისინი.

მ ო წ მ ე ბ ი

§44. განა ჩემი ხვედრი, ათენის მოქალაქენო, ყველა ადამიანის ხვედრზე უფრო საბრალო არ იქნებოდა, თუ თქვენ ჩემს უცხოელობას ხმას მაშინაც კი მისცემდით, როცა ამდენი ადამიანი ჩემთან ნათესაობას ფიცით ადასტურებს და ამასთან არცერთი მათგანის მოქალაქეობა კითხვის ქვეშ არავის დაუყენებია? გამომართვით ასევე კლინიასისა და მისი ნათესავების ჩვენებები; ხომ ცხადია, რომ მათ მშვენივრად იციან, ვინ იყო დედაჩემი, როცა დედა მის ძიძად მსახურობდა. ამ ხალხმა ფიცისადმი ერთგულების ნიშნად ჩვენი დღევანდელი განაცხადი კი არ უნდა დაამოწმოს, არამედ ის გარემოება, რომელიც მათთვის დიდი ხანია ცნობილია იმ ქალის შესახებ, რომელიც დედაჩემად და კლინიასის ძიძად ითვლება. §45. თუ ძიძად სამსახური მდაბიური საქმიანობაა, ამ შემთხვევაშიც კი არ გავურბივართ სიმართლეს. ჩვენ ხომ გვადანაშაულებენ არა იმაში, რომ ღარიბები ვართ, არამედ იმაში, თითქოს მოქალაქეები არ ვიყოთ; მიმდინარე სასამართლო პროცესი ჩვენს ხვედრსა და ქონებას კი არა, ჩვენს წარმომავლობას ეხება. სიღარიბე თავისუფალ ადამიანს მრავალ მონურ საქმეს აიძულებს და ამ-

⁴³ საქორწინო წვეულების გამართვა ასევე ადასტურებდა, რომ ქორწინება ოფიციალურად ჩატარდა, თუმცა ეს ქორწინების აღიარებისთვის ლეგალური მოთხოვნა არ იყო. წვეულებაზე ფრატრიის წევრები იყვნენ მიპატივებულნი.

⁴⁴ დემოსი აკამანტისის ფილემი ათენის ჩრდილოეთით.

იტომ, ათენის მოქალაქენო, უფრო სწორი იქნებოდა, უპოვარ-ნი გვებრალებოდნენ, ვიდრე მათ დასალუჰად ვწირავდეთ. როგორც მსმენია, ქალაქისთვის იმ საშინელი უბედურების ჟამს⁴⁵, არაერთი მოქალაქე ქალი გახდა იძულებული, რომ მი-ძად, მქსოველად თუ ყურძნის მკრეფავად ემუშავა. ბევრი, იმ დროს ღარიბი, ამჟამად მდიდარი გახდა, თუმცა ამის თაობაზე მოგვიანებით ვილაპარაკებ. ახლა კი უხმეთ მოწმეებს.

მ ო წ მ ე ე ბ ი

§46. ასე რომ, უკვე ყველასთვის გახდა ცნობილი, რომ მოქა-ლაქე ვარ როგორც დედის, ისე მამის მხრიდან: დედასთან და-კავშირებით ჩვენებებს ახლა გაეცანით, მამის შესახებ კი უფრო ადრე მოისმინეთ. მხოლოდ საკუთარ თავზე დამრჩა სათქმე-ლი, რაც, ვფიქრობ, ყველაზე მარტივი და გასაგებია, კერძოდ, ის, რომ ჩემი ორივე მშობელი მოქალაქეა, რომ მათგან მემ-კვიდრეობით მერგო ქონება და გვარი, შესაბამისად, ვარ მოქა-ლაქე. და მაინც, მოვიყვან მოწმეებს, რათა წარმოვაჩინო ყოვე-ლივე ის, რაც მოქალაქისთვისაა შესაფერისი, ანუ, რომ წარ-დგენილი ვიყავი ფრატრიის წევრთა წინაშე, ჩაწერილი ვიყავი დემოსის წევრთა სიაში⁴⁶, რომ სწორედ დემოსის წევრებმა და-მასახელეს წარჩინებული წარმომავლობის პირთა შორის, რა-თა კენჭი მეყარა ჰერაკლეს ქურუმის თანამდებობის დასაკა-

⁴⁵ ევექსითეოსის დედის დაქირავებულ მოსამსახურედ მუშაობის პერიოდი დეკელეური ომის - ძვ.წ. 413-404 წწ-ს უკავშირდება, რომელიც განსა-კუთრებით მძიმე იყო ათენის მოსახლეობისთვის.

⁴⁶ დემოსის რეესტრში შეყვანა ჩვეულებრივ 18 წლის ასაკში ხდებოდა.

ვებლად⁴⁷, დაბოლოს, რომ დოკიმასიის გავლის შემდეგ აღვასრულებდი მსახურებათ. მოიხმეთ მოწმეები.

მ ო წ მ ე ე ბ ი

§47. პატივცემულო მსაჯულნო, ნუთუ აღმაშფოთებელი არ არის ის, რომ წარდგინების შემდეგ ქურუმად არჩევის შემთხვევაში, თავად მე მომიწევდა ამ ხალხის სახელით ჩამეტარებინა მსხვერპლშეწირვა, ეს კაცი ვალდებული იქნებოდა, ჩემთან ერთად მიეღო მონაწილეობა მსხვერპლშეწირვაში, ახლა კი იგივე ადამიანები იმის ნებასაც კი არ მრთავენ, რომ მათთან ერთად შეეწირო მსხვერპლი? §48. ცხადია, ევბულიდესი არასოდეს დაუშვებდა, რომ უცხოელს და მეტოიკოსს⁴⁸, როგორც ახლა მიწოდებს, დაეკავებინა თანამდებობანი ანდა წინასწარი დასახელების შემდეგ მასთან ერთად ეყარა კენჭი, რათა ქურუმში გამხდარიყო; რამეთუ ისიც ხომ ამ თანამდებობის მისაღებად დასახელებულთა და კენჭისყრაში მონაწილეთა შორის იყო. არამც და არამც, ათენის მოქალაქენო. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ევბულიდესს ჩემთან ხანგრძლივი მტრობა აკავშირებს, როგორ ფიქრობთ, ჩემ შესახებ მას რაიმე ამდაგვარი რომ სცოდნოდა, განა ის დაელოდებოდა ამ ხელსაყრელ მომენტს, მომენტს, რომელიც არავინ იცოდა წი-

⁴⁷ ქურუმის თანამდებობაზე წარჩინებული გვარიშვილობის მოქალაქეებს ირჩევდნენ. რამდენადაც ევქსითეოსი არისტოკრატიული ოჯახიდან არ იყო, „წარჩინებული წარმომავლობის პირთა“ შორის მისი დასახელება, როგორც ჩანს, ეფუძნებოდა არა დაბადებით კეთილშობილებას, არამედ ხანგრძლივი გენეალოგიის ქონას როგორც დედის, ისე მამის ხაზით.

⁴⁸ რეზიდენტი უცხოელი გარკვეული სტატუსით. მას უნდა ჰყოლოდა მფარველად ათენელი მოქალაქე, უნდა ყოფილიყო რეგისტრირებული იმ დემოსში, რომელშიც ცხოვრობდა და გადაეხადა ყოველწლიური გადასახადი - მეტოიკონი.

ნასწარ, საერთოდ დადგებოდა თუ არა⁴⁹. §49. მაგრამ მსგავსი არაფერი მან არ იცოდა. სწორედ ამიტომ ევბულიდესი, კაცი, რომელიც მთელი ამ დროის განმავლობაში ჩემი დემოსის წევრი იყო და ჩემთან ერთად აძლევდა ხმას, არაფერს ამდაგვარს არ განიხილავდა. და მხოლოდ მაშინ, როცა განრისხებული ქალაქი აღდგა მათ წინააღმდეგ, ვინც უსირცხვილოდ შეაღწია დემოსის რიგებში, აი, სწორედ მაშინ და არა მანამდე, დაიწყო მან ჩემ წინააღმდეგ ხრიკების დაგება. ადრინდელი დრო შესაფერისი იყო იმისთვის, ვინც დარწმუნებული გახლდათ თავის სიმართლეში, ახლანდელი კი მტრისა და სიკოფანტობის მსურველისთვისაა ხელსაყრელი. §50. რაც შემეხება მე, პატივცემულო მსაჯულნო (ზევსსა და ღმერთებს გაფიცვით, ნურავინ გამოხატავს უთანხმოებას შემახილებით და გაღიზიანდება იმაზე, რის თქმასაც ახლა ვაპირებ), ათენელად ვთვლი თავს ისევე, როგორც თითოეული თქვენგანი, თავიდანვე მივიჩნევი დედად იმ ქალს, რომელიც, როგორც ასეთი, თქვენ წარმოგიდგინეთ და არ მივიწერ თავს მის შვილად, სინამდვილეში სხვა დედის მყოლი. მამაჩემის შესახებაც, პატივცემულო მსაჯულნო, იგივე შემიძლია ვთქვა. §51. და კვლავ, თუ იმ პირთა შემთხვევაში, რომლებიც წარმომავლობის დამალვაში იქნენ გამოვლენილნი და თავი სხვა პიროვნებებად გაასაღეს, ამგვარ ქმედებას სავსებით სამართლიანად მიიჩნევთ მათი უცხოელობის მტკიცებულებად, მაშინ ჩემ შემთხვევაში საპირისპირო ფაქტები, სწორედაც რომ, იმას ამტკიცებს, რომ მე მოქალაქე გახლავართ. ჩემს მშობლებად უცხოელი ქალი და უცხოელი მამაკაცი რომ მყოლოდა ჩაწერილი, საკუთარ თავს

⁴⁹ იგულისხმება ძვ.წ. 346/5 წ-ს მიღებული დემოფილოსის დეკრეტი, რომელიც მოქალაქეთა სიის ექსტრარდინარულ შემოწმებას მოითხოვდა.

არ მივიჩნევდი მოქალაქეობის უფლების მქონედ. მაგრამ რამე ამდაგვარი რომ მცოდნოდა [ჩემი წარმომავლობის შესახებ], მოვძებნიდი ადამიანებს, რომლებიც შემეძლებოდა ჩემს მშობლებად გამომეცხადებინა. თუმცა მსგავსი არაფერი არ ვიცოდი და ამიტომ ვრჩები რა მათთან, ვინც ჭეშმარიტად არიან ჩემი მშობლები, მე ათენის მოქალაქედ ვრაცხ თავს.

§52. და კიდევ ერთი. მე უმამოდ დავრჩი. თუმცა, მათი გაცხადებით, მდიდარი გახლავართ და რამდენიმე მოწმე მოვისყიდე, რომ ჩემთან ნათესაობა დაემოწმებინათ. ერთი მხრივ, ისინი ჩემზე ამბობენ, რომ სიღარიბის გამო ღირსება მაქვს შელახული და წარმომავლობის გამო მკიცხავენ, ამასთან, იქვე აცხადებენ, რომ მდიდარი ვარ და ყველაფრის ყიდვა შემიძლია. §53. ასე რომ, ამ ორიდან რომელს უნდა ერწმუნოს ადამიანი? მე რომ ნაბიჭვარი⁵⁰ ან უცხოელი ვყოფილიყავი, ჩემს ნათესავეებს, ცხადია, შეეძლებოდათ, ჩემი ქონების მემკვიდრენი გამხდარიყვნენ. ნუთუ ამ ადამიანებს ურჩევნიათ, აიღონ მცირედი და ფიცის გატეხვისა და ცრუმოწმეობის გამო პასუხისგების რისკის წინაშე დადგნენ, ნაცვლად იმისა, რომ მიიღონ ყველაფერი, თანაც უსაფრთხოდ და ისე, რომ თავიანთ თავს სრული განადგურება არ დაატეხონ? მაგრამ საქმე ამაში არ არის, არა; ვფიქრობ, რომ, როგორც ჩემი ნათესავეები, ისინი სავსებით სწორად იქცევიან, როცა მე, ერთ-ერთ თავისიანს, დახმარების ხელს მიწვდიან. §54. ყოველივე ამას ახლა იმიტომ კი არ აკეთებენ, რომ ჩემი გავლენის ქვეშ მოექცნენ, არამედ იმიტომ, რომ, როცა ბავშვი ვიყავი, მაშინვე წარმადგინეს

⁵⁰ უკანონო ბავშვი. ძვ.წ. 403/2 წწ-ში პერიკლეს მოქალაქეობის კანონის აღდგენის შემდეგ ის, ვინც არ იყო გაჩენილი მოქალაქე ქალის მიერ, უკანონოდ ითვლებოდა და ვერც მოქალაქეობისა და ვერც მემკვიდრეობის უფლებას ვერ მიიღებდა.

ფრატრიის წევრების წინაშე⁵¹, წამიყვანეს მამაპაპისეულ აპოლონის ტაძარსა და სხვა წმინდა ადგილებში. თავისთავად ცხადია, ბავშვობაში მათ მოსყიდვით არ ვარწმუნებდი, ასე მოქცეულიყვნენ. სხვათა შორის, თავად მამაჩემმა სიცოცხლეში ფრატრიის წევრთა წინაშე წესისამებრ ფიცით წარმადგინა, რადგან იცოდა, რომ ვიყავი მოქალაქე, გამაჩინა რა მოქალაქე ქალმა, რომელიც კანონის შესაბამისად იყო მასზე დანიშნული⁵². ეს ყველაფერი მოწმეებმა ჩვენებებით დაადასტურეს. §55. და ამის შემდეგ მაინც ვარ უცხოელი? სად ვიხდი მეტოქოსისთვის დაწესებულ გადასახადს? ანდა ვინმე ჩემიანი ოდესმე იხდიდა მას? მივსულვარ კი როდესმე სხვა დემოსში და როცა ისინი თავიანთ რიგებში შეყვანაში ვერ დამირწმუნებია, მაშინ ამ სიაში ჩამიწერია თავი? სად გამიკეთებია რამე იმგვარი, რასაც, როგორც ცნობილია, ჩადიან ისინი, ვინც ჭეშმარიტი მოქალაქე არ არის? არსად – არაფერი. მე ბუნებრივად ვარ იმ დემოსის წევრი, რომელსაც მამაჩემის ბაბუა, ჩემი ბაბუა და მამაჩემი მიეკუთვნებოდნენ. ასე რომ, შეძლებდა კი ვინმე უფრო ნათლად ეჩვენებინა თქვენთვის, რომ აქვს უფლება, იყოს მოქალაქე? §56. დაე, თითოეულმა თქვენგანმა, ათენის მოქალაქენო, განსაჯოს სხვა რა გზით შეძლებდა, დაემტკიცებინა, რომ ადამიანები მისი ნათესავები არიან, თუ არა ისე, როგორც მე

⁵¹ ორატორი ნათესავებს ფრატრიის წევრების წინაშე მაშინ წარუდგენიათ, როცა მამამისი ათენში არ იმყოფებოდა. ფრატრიის წევრობა არ ახდენდა პირდაპირ გავლენას პიროვნების იურიდიულ სტატუსზე, თუმცა თუ პირის მოქალაქეობა სადავო გახდებოდა, ეს შეიძლება გამოყენებულიყო, როგორც მისი ლეგიტიმაციის მოწმობა.

⁵² გამომდინარე იქიდან, რომ მოქალაქეობის უფლება ჰქონდა კანონიერად დაქორწინებული ათენელი მოქალაქეების შვილს, ევქსითეოსი ხაზს უსვამს მშობლების წესისამებრ დაქორწინებას, რომელშიც იგულისხმება დანიშვნა.

გავაკეთე – ფიცით მივაცემინე ჩვენება და წარმოვაჩენინე, რომ სულ თავიდანვე იყვნენ ჩემი ნათესავები.

აი, ამ მიზეზთა გამოა, რომ დარწმუნებული ვარ საკუთარ თავში და დახმარებისთვის მოგმართავთ. რამეთუ ვხედავ, ათენის მოქალაქენო, რომ სასამართლოებს უფრო დიდი ძალა აქვს არა მხოლოდ იმ ჰალიმუსიელებზე, რომლებმაც მოქალაქეობის უფლება წამართვეს, არამედ თავად ბულებსა და სახალხო კრებაზეც კი და, სწორადაც აქვს. თქვენი გადაწყვეტილებები ხომ, ყველა თვალსაზრისით, ყველაზე სამართლიანია. §57. ყველა თქვენგანმა, რომლებიც მოზრდილ დემოსებს მიეკუთვნებით, ახლა გაითვალისწინეთ ისიც, რომ თქვენ არავისთვის წაგირთმევიათ არც დადანაშაულებისა და არც თავის მართლების უფლება. დაე, მრავალი სიკეთე ჰქონოდეს ყველა თქვენგანს, რომლებიც სამართლიანად მისდევდით ამგვარ საქმეს, რამეთუ გადადების მთხოვნელთ თქვენ არ უსპობდით შესაძლებლობას, მომზადებულიყვნენ. ასეთი საქციელით თქვენ ასევე ამხელდით სიკოფანტებსაც და იმ პირებსაც, რომლებიც პირადი მტრობის გამო სხვებს უგებდნენ მახეს⁵³. §58. ამის გამო ქებას იმსახურებთ, ათენის მოქალაქენო. ისინი კი, ვინც საქმის მსვლელობის ეს მშვენიერი და სამართლიანი წესები არასწორად გამოიყენა, გაკიცხვის ღირსნი არიან. ვერცერთ დემოსში თქვენ ვერ მოიძიებთ ჩვენთან მომხდარზე უფრო აღმაშფოთებელ შემთხვევებს. ამ ადამიანებმა მამითა და დედით ერთი ძმებიდან ერთ ნაწილს ჩამოართვეს მოქალაქეობა, მეორეს – არა; უსახსრო, ხანდაზმული ხალხი სიიდან ამორიცხეს, მათი ვაჟიშვილები კი დატოვეს. სურვილის შემ-

⁵³ ორატორი კვლავ ლაპარაკობს სასამართლო საქმეებზე (§6, §49), რომლებიც პირადი მტრობის გამო არის აღძრული.

თხვევაში ამ ფაქტების მოწმეებსაც წარმოგიდგენთ. §59. მაგრამ [თქვენ უნდა მოისმინოთ] ყველაზე აღმაშფოთებელი რამ, რაც ამ შეთქმულებმა მოიმოქმედეს (ზევსისა და ღმერთების სახელით გემუდარებით, ნურავინ გაღიზიანდება ჩემზე, თუ გაჩვენებთ, რომ ჩემთვის ზიანის მომყენებელნი უღირსი პიროვნებები არიან. ვთვლი, რომ მათი სიბილწის წარმოჩენისას იმავე ამბავზე ვლაპარაკობ, რომელიც მე შემემთხვა)⁵⁴. ამ ადამიანებმა, ათენის მოქალაქენო, უცხოტომელი ანაქსიმენესი და ნიკოსტრატოსი, რომელთაც მოქალაქეობის მიღება სურდათ, ფულის სანაცვლოდ დემოსში შეიყვანეს. შემდეგ აღებული თანხა ერთმანეთში გაიყვეს ისე, რომ თითოეულმა ხუთი დრაქმა მიიღო. ვერც ევბულიდესი და ვერც მისი თანამზრახველნი ვერ დაიფიცებენ, რომ ამის შესახებ არ იცოდნენ. მიუხედავად ამისა, ბოლო შემოწმებისას ამ უკანასკნელთათვის სამოქალაქო უფლებები არ ჩამოურთმევიათ. როგორ ფიქრობთ, არსებობს კი რამე ისეთი, რაზედაც ისინი პირად საქმეში არ წავიდოდნენ, ადამიანები, რომლებმაც ამგვარი რამ საჯაროდ გაბედეს? §60. ევბულიდესთან შეკრულმა დემოსის წევრებმა ფულის გამო, პატივცემულო მსაჯულნო, მრავალი ადამიანი დაღუპეს და იხსნეს კიდევ. ჯერ კიდევ ძველ დროში (ახლა რაზეც ვილაპარაკებ, ათენის მოქალაქენო, უშუალო კავშირშია განსახილველ საქმესთან), როდესაც ევბულიდესის მამა – ანტიფილოსი დემარქოსი იყო, როგორც გითხარით, მან, ფულის აღების სურვილით შეპყრობილმა, თაღლითობას მიმართა: ანტიფილოსმა განაცხადა, რომ დემოსის რეესტრი დაიკარგა და

⁵⁴ სასამართლოზე მოდავე მხარეებს ეკისრებოდათ ვალდებულება, ელაპარაკათ მხოლოდ იმ საკითხებზე, რომლებიც პირდაპირ უკავშირდებოდა განსახილველ საქმეს.

ამგვარად დაარწმუნა ჰალიმუსიელები, დემოსის წევრთა სია კენჭისყრით გადაემოწმებინათ. შემოწმების დროს მან ბრალი დასდო ათ წევრს და ისინი მოქალაქეობიდან ამოარიცხვინა⁵⁵. მათგან ყველას, ერთის გამოკლებით, შემდგომში დიკასტერიონმა⁵⁶ მოქალაქეობის უფლება აღუდგინა. ეს ამბავი დემოსის ყველა უზუცესმა იცის. §61. ძნელი წარმოსადგენია, რომ ამ ხალხმა სიაში დატოვა რომელიმე უცხოტომელი მაშინ, როდესაც პირი შეკრეს, ისინიც კი გაერიცხათ, ვინც ნამდვილად იყვნენ მოქალაქენი. ეს ადამიანები, როგორც მოგახსენეთ, შემდგომ სასამართლომ თავიანთ უფლებებში აღადგინა. ამასთან, ანტიფილოსმა, რომელიც იმ დროს მამაჩემს ემტერებოდა, არათუ ბრალი არ წაუყენა მას, არამედ ხმაც არ მიუცია იმისთვის, რომ მამა ათენელი არ იყო. რითი მტკიცდება ეს? იმიტით, რომ მამაჩემი დემოსის წევრად ერთსულოვნად იყო აღიარებული. თუმცა საჭიროა კი ახლა ჩვენს მამებზე ლაპარაკი? თავად ამ ევბულიდესმა ხომ მაშინ, როდესაც დემოსის რეესტრში ჩამწერეს და ყველა წევრმა ფიცის დადების შემდეგ კენჭი მიყარა, როგორც ეს კანონითაა გაწერილი, არც ბრალი დამდო და არც ჩემ წინააღმდეგ მისცა ხმა. ამ შემთხვევაშიც ისევ ყველა მათგანმა კენჭი უყარა იმას, რომ მათი დემოსის წევრი ვიყავი. და თუ ისინი იტყვიან, რომ მე ვიტყუები, დაე, ნებისმიერმა მსურველმა საპირისპირო ფაქტის შესახებ მისცეს ჩვენება ჩემთვის განკუთვნილი დროის ხარჯზე. §62. და მაინც, ათენის

⁵⁵ ორატორი ამ შემთხვევას წარმოგვიდგენს, როგორც დემოსის წევრთა ნაწილის შეტევას მეორე ნაწილის მიმართ, რაც კორუფციული გარიგებიდან გამომდინარეობდა. კორუფციულ გარიგებას ადასტურებს ის ფაქტი, რომ სასამართლომ მათ მიერ მოქალაქეობიდან გარიცხულ დემოსის ცხრა წევრს მოქალაქეობის უფლება აღუდგინა.

⁵⁶ დიკასტერიონი - ბერძნული ტერმინი სასამართლოს აღსანიშნავად.

მოქალაქენო, თუკი ჩემი მოწინააღმდეგენი თავიანთ უმთავრეს არგუმენტად განიხილავენ იმას, რომ აი, ახლა დემოსის წევრებმა მოქალაქეობიდან ამომრიცხეს, მაშინ მე ამის საპირწონედ შემიძლია გიჩვენოთ, რომ მანამდე ოთხ შემთხვევაში, როდესაც ისინი ყოველგვარი შეთქმულების გარეშე, პატიოსნად ატარებდნენ კენჭისყრას, მათ ორივენი, მეც და მამაჩემიც, თავიანთი დემოსის წევრებად გვადიარეს; პირველად მაშინ, როდესაც დოკიმასია გაიარა მამამ, მეორედ, როდესაც გავიარე მე; მესამედ, წინა კენჭისყრისას, როცა ამ ადამიანებმა გააქრეს რეესტრი, დაბოლოს, როდესაც დემოსის წევრებმა დამასახელეს ყველაზე წარჩინებული წარმომავლობის პირთა შორის, რომლებსაც ჰერაკლეს ქურუმის თანამდებობაზე უნდა ეყარათ კენჭი. ყოველივე ამას მოწმეთა ჩვენებები ადასტურებს.

§63. თუ საჭიროა ჩემს დემარქოსობაზე ლაპარაკი, რის გამოც ზოგიერთნი გაბრაზებულნი არიან ჩემზე და მტრად მომეკიდნენ – მე ხომ ბევრი მათგანისგან ვითხოვდი, გადაეხადათ სატაძრო მიწების იჯარა⁵⁷, რომელიც მართებდათ და დაებრუნებინათ საზოგადო სახსრებიდან მითვისებული სხვა თანხები – ფრიად მოხარული ვიქნებოდი, ამის შესახებ ჩემგან მოგესმინათ, თუმცა, შესაძლოა, ჩათვალოთ, რომ ყოველივე ეს მიმდინარე საქმესთან არაა კავშირში. ამ შემთხვევაში მათი შეთქმულების დასასაბუთებლად მე კიდევ მაქვს ერთი მტკიცებულება. ამ ადამიანებმა ხომ ფიცის ტექსტიდან ამოიღეს ვალდებულება, ხმა მისცენ თავიანთი ყველაზე სამართლიანი განსჯის შესაბამისად და არა კეთილგანწყობისა თუ მტრობი-

⁵⁷ სატაძრო მიწები ღმერთისადმი მიძღვნილად ითვლებოდა. ისინი დემოსის წევრებს იჯარით გადაეცემოდათ. იჯარის თანხის ამოღება დემარქოსს ევალებოდა.

დან გამომდინარე. §64. ეს ამბავი ცნობილი გახდა. გამომჟღავნდა ისიც, რომ დემოსის იმ წევრებმა, რომლებისგანაც საზოგადო თანხები ამოვიღე, პირი შეკრეს ჩემ წინააღმდეგ და მკრეხელურად მოიპარეს იარაღი, რომელიც ათენას შევწირე (სათქმელი უნდა ითქვას)⁵⁸, გარდა ამისა, გადაფხიკეს ქვის დეკრეტი, რომელსაც დემოსის წევრებმა ჩემს პატივსაცემად უყარეს კენჭი. ამ ადამიანებმა თავიანთ უსირცხვილობაში ისე შორს შეტოპეს, რომ ხმა გაავრცელეს, თითქოს ყოველივე ეს მე თავად მოვიმოქმედე დაცვითი სიტყვის გაძლიერების მიზნით. თუმც, რომელი თქვენგანი, პატივცემულო მსაჯულნო, ჩამთვლის იმდენად შეშლილად, რომ ჩემი საქმისთვის ესოდენ მნიშვნელოვან მტკიცებულებათა გამო ჩამედინა სიკვდილით დასჯადი ქმედება, შემდეგ კი გამენადგურებინა წარწერა, რომელმაც პატივი მომიტანა? §65. თუმც რაც შეეხება მათ ყველაზე აღმაშფოთებელ საქციელს, ცხადია, ამაზე უკვე ვეღარ იტყვიან, რომ თავად მე ჩავიდინე. როგორც კი ეს უბედურება დამატყდა თავს, მაშინვე, თითქოს უკვე განდევნილი⁵⁹ და გა-

⁵⁸ ღვთაებას მტრისთვის ბრძოლაში წართმეულ იარაღს სწირავდნენ. გამომდინარე იქიდან, რომ ორატორი თავის სამხედრო საქმიანობას არ ახსენებს, გამოთქმულია ვარაუდი, რომ მან ალბათ იყიდა იარაღი, რათა შემდგომ ღვთაებისთვის შეეწირა. Phelan, 2016, 248.

⁵⁹ თუმცა გამომსვლელი პირდაპირ არსად არ ახსენებს სავარაუდო სასჯელს, ამ კონტექსტში განდევნის შესახებ ლაპარაკი გულისხმობს, რომ მას საქმის წაგების შემთხვევაში განდევნა ემუქრება. საზოგადოდ, ექსპითეოსის სავარაუდო სასჯელი კამათის საგანია. ანტიკური ავტორები ლიბანიოსი (Hypotheses, 27) და დიონისიოს ჰალიკარნასოსელი (Isaeus, 16) თვლიდნენ, რომ პროცესის წაგების შემთხვევაში სარჩელის შემომტანს მონად გაყიდვა ელოდა. თანამედროვე მეცნიერთა ნაწილი მათ თვალსაზრისს არ იზიარებს. ფელანის აზრით, გადაჭრით ვერ ვიტყვით, ემუქრებოდა თუ არა მონობა წაგებულ მომჩივანს. სავარაუდოდ, ალტერნატიულ გზად ამ პიროვნების გადასახლებაში ნებაყოფლობით წასვლა განიხილებოდა. Phelan, 2016, 43 შმდგ.

ნადგურებული ვყოფილიყავი, ამ პირთა ნაწილი ღამით ჩემი სოფლის სახლში შეიპარა და შეეცადა, წაეღო, რაც იქ იყო. აი, ამდენად დიდი უპატივცემულობა გამოავლინეს ამ ადამიანებმა თქვენი კანონებისა და თქვენ მიმართ. თუ მოისურვებთ, მოვუხმობთ ამ ამბის მცოდნეთ.

§66. სხვა კიდევ ბევრი მაქვს თქვენთვის წარმოსაჩენი, საქმენი, რომლებიც მათ ჩაიდინეს და სიცრუე, რომელიც თქვეს, სიამოვნებით ვილაპარაკებდი ამათზე, თუმცა, რადგან მიგაჩნიათ, რომ ეს ამბები მოცემულ საქმეს არ უკავშირდება, მათზე აღარ შევჩერდები. თუმცა გაიხსენეთ ის, რაც ადრე მოგახსენეთ და გაითვალისწინეთ, რაოდენ მრავალრიცხოვანი და დამაჯერებელი მტკიცებულებით მოგმართეთ. ახლა კი თქვენი თანდასწრებით საკუთარ თავს ზუსტად იმ კითხვებს დავუსვამ, რომელი კითხვებითაც თქვენ თესმოთეტესებს⁶⁰ მიმართავთ. §67. „ადამიანო, ვინ იყო მამაშენი?“ – „მამაჩემი? თუკრიტოსი.“ – „არიან ისეთი ნათესავები, რომლებიც მის სასარგებლოდ მისცემენ ჩვენებას?“ – „რასაკვირველია. პირველ რიგში, ოთხი ბიძაშვილი, შემდეგ – ბიძაშვილის ვაჟიშვილი, შემდგომ მისი ქალი ბიძაშვილის ქმრები, შემდეგ ფრატრიის წევრები, ამათ შემდეგ გენოსის წევრები, რომლებიც მამაპაპისეულ აპოლონსა⁶¹ და კერიის მფარველ ზევსს სცემენ თაყვანს, მერე ის-

⁶⁰ თესმოთეტესები - ყოველწიურად არჩეული ცხრა არქონთაგან ექვსი. მათ უმთავრესად სასამართლო მოვალეობათა აღსრულება ეკისრებოდათ. ისინი სხვადასხვა ტიპის პროცესუალურ საქმეებს განიხილავდნენ, უმეტესწილად საჯარო ბრალდებებს, ევალეობდათ დოკიმასიის წარმართვა. ამ შემთხვევაში ევქსითეოსის კითხვები დოკიმასიის პროცედურას აღწერს.

⁶¹ აპოლონი იონიელთა გვარის დამაარსებლად ითვლება, რომელსაც ათენელები მიეკუთვნებოდნენ. აქედან მოდის ზედწოდება - Πατριος - „მამა-

ინი, ვისაც მასთან საზიარო სამარხი აქვს; დაბოლოს, დემოსის წევრები, რომლებიც ამოწმებენ, რომ მას არაერთხელ გაუვლია დოკიმასია და სჭერია თანამდებობები და თავად ეს წევრები წარმოჩენილ იქნენ, რომ მის სასარგებლოდ მისცეს ხმა.“ ამდენად, იყო კი შესაძლებელი, რომ მამაჩემთან დაკავშირებით უფრო დასაბუთებულად და გასაგებად ყოფილიყო წარმოდგენილი მტკიცებულებები, ვიდრე ეს მე მოვიყვანე? თქვენი სურვილის შემთხვევაში, ნათესავებს მოვუხმობ. §68. ახლა კი დედაჩემთან დაკავშირებით მომისმინეთ. „დედაჩემი არის ნიკარეტე, ქალიშვილი დამოსტრატოსისა, მელიტეს დემოსიდან.“ – „ვინ მისცემს ჩვენებას ნათესავთაგან?“ – „უპირველეს ყოვლისა, მისი ძმისშვილი, შემდგომ – მეორე ძმისშვილის ორი ვაჟი; შემდეგ – დედაჩემის ყოფილი ქმრის, პროტომაქოსის ვაჟიშვილები; შემდეგ ხოლარგოსის დემოსიდან – ევნიკოსი, რომელმაც ითხოვა ჩემი და, პროტომაქოსის ქალიშვილი, დაბოლოს – ჩემი დის ვაჟიშვილი. §69. გარდა ამისა, ეს დედაჩემის ნათესავების ფრატრიისა და დემოსის წევრებმაც დაამოწმეს.“ არის კიდევ რამე, რაც, შესაძლოა, დაგჭირდეთ? მოწმეთა ჩვენებებმა ხომ ისიც დაამოწმა, რომ მამაჩემი დედაჩემზე კანონების შესაბამისად დაქორწინდა და ფრატრიის წევრებისთვის საქორწინო ლხინი გამართა. მეტიც, გაჩვენეთ ისიც, რომ პირადად მე წილი მქონდა ყველაფერში, რაც კი ეკუთვნის თავისუფალ ადამიანს. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, თქვენ ფიცის ერთგულნი იქნებით, თუ ჩვენ სასარგებლოდ მისცემთ ხმას, როგორც ამას სამართლიანობა მოითხოვს. §70. არის კიდევ ერთი რამ, პატივცემულო მსაჯულნო. როდესაც ცხრა არ-

პაპისეული“. დოკიმასიის დროს კანდიდატს ეკითხებოდნენ, სცემდა თუ არა ის თავყვანს ოჯახის ღვთაებებს.

ქონს უსვამთ კითხვებს, თქვენ მათ ეკითხებით, ეპყრობიან თუ არა ისინი კარგად თავიანთ მშობლებს? რაც შემეხება მე, მამამ ობლად დამტოვა; დედაჩემთან დაკავშირებით კი გვედრებით და გაფიცვით – ამ საქმეზე თქვენი გადაწყვეტილებით დამიბრუნოთ უფლება, დავკრძალო ის ჩვენს საგვარეულო სამარხში. ნუ დამიშლით ამას, ნუ წამართმევთ სამშობლოს, ნურც მომკვეთთ ნათესავეებს, რომლებიც ამდენნი არიან, და ბოლომდე ნუ გამანადგურებთ. და თუ შეუძლებელი იქნება მათი დახმარებით გადარჩენა, მათთან განშორებამდე მე უმაღლესი თვითმკვლელობით დავასრულებდი სიცოცხლეს, რათა მათი ხელით მშობლიურ მიწაში მაინც დავიმარხო.

ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები
დაურთო ქეთევან ნადარეიშვილმა